

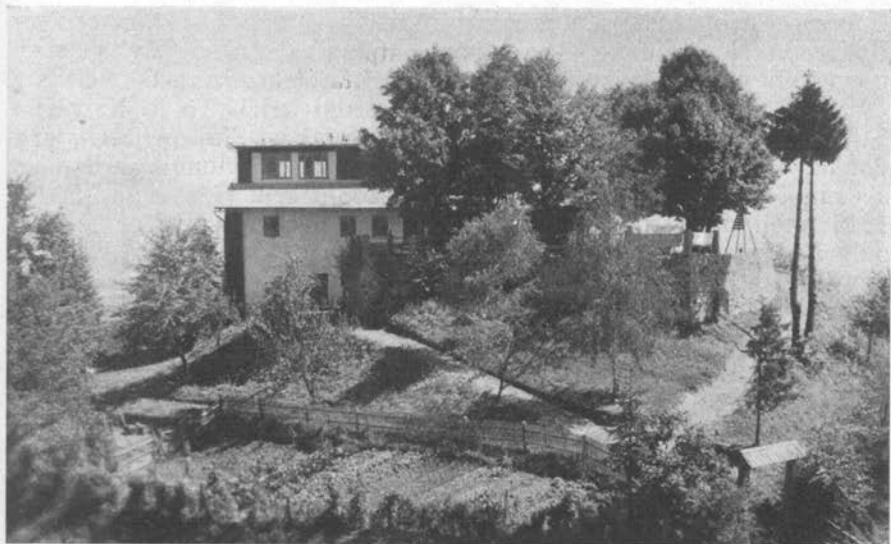

Foto Fr. Planina

Postojanka Kranjske podružnice SPD na vrhu Šmarjetne gore

Prof. Franc Planina:

Šmarjetna gora pri Kranju.

(Izlet v njeno višino in zgodovino.)

Ko na kranjskem kolodvoru stopite iz vlaka, ste že 358 m nad morjem. Tam pa, kjer je na specialki zarisan vrh Šmarjetne gore, stoji številka 654. Višinska razlika med kolodvorom v Kranju in vrhom Šmarjetne gore znaša torej še nekaj manj ko 300 m, manj ko 1 uro hoda. Ta ura hoje pa ni samo ura telovadbe za noge, ampak je čas neprestanih prijetnih sprememb in s tem združenih izrednih duševnih užitkov, ako jo izpolnimo s pogledom okrog in z ozirom nazaj, v zgodovinsko preteklost.

Doli čez rob, v katerem je Savska dolina mejaš Sorškemu polju, ogleduje našo družbo nova naselbina delavskih hišic, ki nosi ime »Šmarjetna gora« in spada pod zvon Šmartinske fare. Pod hišicami se povprek po strmem bregu vzpenja naša pešpot. V kranjski okolici je zadnji čas vsaka ped zemlje dragocena. Zato je lastnik tudi to strmo pobočje dal ograditi z zidom. Studenček, ki je še pred leti idilično škropil kotanjo ob naši poti, je zdaj vkovan v beton in nam po svoje prepeva o temeljnih spremembah zadnjih časov. Še pred kratkim je z zdravilno vodo napajal le romarje in izletnike, zdaj pa trikrat na dan vabi delavce in delavke, kadar hite mimo njega in izginjajo doli pod njim v obširne tovarniške stavbe Jugočeske in Jugobrunne. Kakor je bil ta studenec nekdanj svoboden in naraven, tako je bil svoboden in naraven tudi ves svet tu spodaj: polje za

Gorenjo Savo, Gaštejska gmajna in še Farovška loka tam onstran Kokre, vse je zazidano — zemlja in studenček! In oba živita drugo, novo življenje: bolje izrabljena, a ne več tako domača in tako čislana.

Z roba doli nas pozdravijo trije leseni križi. To je Kalvarija. Tu so nekdanj odkopali celo vrsto okostnjakov. Moj prijatelj, zgodovinar dr. Žontar, mi je pravil, da so po vojaških gumbih in denarju spoznali, da so tu bili pokopani vojaki-topničarji, ki so leta 1809 in 1813 imeli na tem robu svojo postojanko. Na Kalvariji se je torej odigrala epizoda bojev med Francozi in Avstrijci za mesto Kranj.

Romantična panorama Kranja nam stoji tu ravno nasproti. Pod Kalvarijo doli na postaji premika tržiška lokomotiva vagone. Postajo obkrožajo velika skladišča lesa, ki so pa zdaj skoro mrtva. Savski most se trese v neprestanem prometu. Ob mostu vise mogočni šopi električnih žic v daljnovidu. Izpod turbin Majdičeve elektrarne divja Sava, razburkana in razpenjena; dalje pa teče zelenkasto mlečna mimo usnjarn in tovarn in belih prodov. Gori na skali mešetari in kupčuje stari, na kup zgneteni Kranj, da iz dobička venomer seje nove vile in garaže med prostrane vrtove na periferiji. Iz srede te mase hiš pa kaže v nebo odločen kazalec — zvonik farne cerkve sv. Kancijana, živ in mogočen, a vendarle majhen v svojem zanosu, če ga pomerimo ob veličastnem Grintavcu, ki tam zadaj kipi v višine, k Bogu.

S Kalvarije nas pot skrije v mrak mladega smrekovega gozda. Prav kmalu se nam pa spet zblešči v oči močna solnčna svetloba, v ostrem ovinku nas pot obrne navzgor. Vsa ta stran prvega vrha je last Kranjske občine, ki je po prevratu dala ves gozd na tem pobočju posekati. Prej je šla pot po hladu, a razgled je bil zaprt. Zdaj sicer včasih sem solnce precej pripeka, iz robidovja po poseki duhti vroč dih poletja — zato pa se nam oko pase na prelepi pokrajini, ki se korak za korakom odpira in širi. Razglejmo se!

Tamle pod Drulovko se Sava zaje globoko v tesni, z obeh strani jo stisnejo navpične labornate pečine, in glejte planinsko čudo: v teh Drulovskih stenah rastejo planike, v začetku julija je skalovje z njimi kar posejano. Ali prinaša Sava seme s Triglavskega pogorja? Ali so se vzdržale na tem skalnem, hladnem prostoru še od davnih časov ledene dobe, ko je alpska flora radi mrzlejšega podnebja zavzemala še nižje predele? Kdo to ve? — Toda glejmo preko in dalje! Krvavčevo in Grintavčevo skupino vidimo od vrha do dna. Zaplata, Storžič, Križka gora, Dobrča in Karavanke nas tovariško pozdravljajo. Štefanja gora, Sv. Jakob nad Predvdorom, Sv. Lovrenc nad Bašljem mežikajo z belino svojih cerkvic v pozdrav. Sem proti nam so pa položili krasno preprogo, ki je stkana iz progastih travnikov, pestrih žitnih polj, temnih gozdov, rdečih in belih vasi. Na tej preprogi — tu čisto v bližini — opaziš novo, cinoblasto streho štiristolpe Brdske graščine, kjer je včasih živel baron Zojs in je bilo glavno zatočišče lutrovskih predikantov, zdaj pa je sveže preoblečeno, da sprejme našega blagega princa Pavla. Dalje tam pod gorami se svetlikajo postojanke Valjavčeve in Pregljeve »Storžičeve deželice«: Bela, Trstenik, Goriče. Malo dalje pa impozantna stavba sanatorija

Foto Fr. Planina

Razgled iz koče na Šmarjetni gori proti Storžiču, Križki gori in Košuti

na Golniku, vedno nad meglo, vedno v svežem gozdnem vzduhu, prislonjena na južno plat Križke gore. Tu spodaj pa Kranj izteza ko polip svoje lovke na vse strani v okolico in pije močno kmečko kri.

Gremo naprej. Ob poti so tu in tam postavljene klopi. Ena je čisto skrita pod potjo v košati grm; marsikaj skrivnostnega bi povedala, ko bi mogla izdati, kdo in kako počiva v njenem zatišju. Oj sv. Marjeta, vrni se na svojo goro!

Spet nas objame gozdna senca. Še nekaj ovinkov, pa smo pod sedlom. Mir in tihota! Skozi mogočno perspektivo visokih, vitkih smrek gledate kakor skozi stebrovje gotske katedrale v mračni nasprotni breg, po katerem se vije pot že gori na sedlo. Tu je najbolj tajinstveni del Šmarjetne gore! Tu si segata z roko v roko dvojna vrhova in zbujata spomine na davno pretekle čase, ko je vso to pokrajino še pokrival nepretrgan gozd, kakor ga je zadnji kos še ohranjen v »Uden borštu« med Kokrico in Križami. Ko je v poznejših časih prišel sem človek, se je zagrizel v gozd in iz zemlje izvabil prve plodove; po gričih so vstajale cerkvice, ob vaseh pa gradovi. Takrat je tudi Šmarjetna gora bdela nad življenjem človeških otrok. Marsikako noč se je zasvetila na njej žareča grmada in je oznanila nevarnost turškega vpada. Stare listine omenjajo grmado na Šmarjetni gori za slučaj sovražnih napadov že od 16. stoletja naprej. Vzdrževalo jo je mesto Kranj. Neki mestni sodnik v 17. stoletju beleži v svojih računih 64 hlovov lesa za grmado na Šmarjetni gori.

Na sedlu je lepa zelena jasa, ki se v strmem jarku spušča na savsko stran. Na dnu tega jarka so nekdaj kopali manganovo rudo. Še sedaj se lepo vidi dolg rudniški rov, vsekan v sivo skalo. Take

opuščene rove je najti še na več krajih v Šmarjetni gori. Z jase na sedlu se nam odpre prost pogled čez kranjski vodovodni stolp tja notri pod Krvavec in Greben na cerkljansko stran.

Na sedlu se naši poti pridruži druga pot, ki pelje iz Stražišča skozi Torklo, smuško torišče otrok in mlajših študentov. Ob tej južni poti stoji še čisto pod bregom zraven Stražišča Šentpetska graščina s kapelico, ki jo poznajo tudi izletniki na Sv. Jošt. Prvotni dvorec je stal nad današnjo kapelico. Bil je last Loških Freisinških škofov. Dvorcu v »Strasistu« je pripadalo 5 kmetij in 12 viničarij v Šmarjetni gori. Vsa južna stran Šmarjetne gore je bila namreč takrat v vinogradih. V 16. stoletju pa so jih spremenili v travnike in njive. Prvotni dvorec je bil uničen; ostanki njegovih stavbnih delov pa so vzdani v sedanjo šentpetsko kapelico, ki je znamenita po treh stvareh: po starih freskah na svodu, po korcu, s katerim so za časa lakote delili žito in ki zdaj visi v kapelici, ter po zvonovih, ki so bili lani (1935) neko noč kar iz zvonika brez sledu ukradeni.¹

Današnji niže stoječi dvorec se zove po rodbini Schrott iz 15. stoletja Schrottenturm.

Poglejmo še južno plat Šmarjetne gore. S sedla gresta poti po obeh straneh proti vrhu, severna še ves čas skozi gozd, južna pa stopi takoj s sedla na odprto reber, po kateri so posejane redke kmetije. Mimo najvišje med njimi, kjer se pravi »pri Mežnarju«, gremo tudi mi. To je najstarejša kmetija na vsej Šmarjetni gori; omenja se že v 14. stoletju. Radi pašnikov tod okrog je bilo Stražišče večkrat v sporu s freisinškim Bitnjem.

Na tej strani sedla objame naš pogled naenkrat čisto nov svet. Iz prostranih borovih gozdov kipi koničasta Planica z idilično cerkvico sv. Gabrijela; vsepovsod valovi gričevje, kakor da ga je Bog za igračo ustvaril. Malo dalje stoji plečati Lubnik, loški Triglav; bolj zadaj pa se vrste po velikosti: Stari vrh, Mladi vrh, Koprivnik in Blegaš, mejniki med Selško in Poljansko dolino. Izza pobočja Sv. Jošta pogleduje stožčasti Sv. Miklavž in oznanja: tu pod menoj so Selca, Krekovo priljubljeno domovanje. Na južno stran pa je položeno pisano Sorško polje z znamenitim Bitnjem, kjer so bavarski kolonisti dobivali od loških gospodov dolge skupine zemljišč; na njih so v eni sami, ravni črti postavljali svoje hiše. S Šmarjetne gore prav lepo opaziš to bavarsko kolonizacijsko črto. Na jugu Sorškega polja razbereš vrhove Tošca, Grmade in Sv. Jakoba v Polhograjskih Dolomitih. Čez nje pa že vidiš kopasti Krim in njegove kraške sosede onstran Barja.

¹ Naš zgodovinar dr. Žontar, ki so mu stare listine vsakdanja hrana, ve o Šentpetskem gradu še marsikaj zanimivega. Tako je zasledil, da je v 17. stoletju v njem živela rodbina Dienstmann. Ko je leta 1660. prišel cesar Leopold I. na obisk v Kranj, je dr. Mihael Dienstmann iz Št. Petra postavil na Šmarjetno goro kanon in je streljal cesarju v pozdrav. Pri tem ga je sunila sprožilna naprava in je radi dobljenih poškodb umrl. Zato se Valvazor v XI. knjigi na strani 514. o njem šaljivo izraža, »da je bolje razumel odpirati knjige o kanoničnem pravu kakor pa kanone sprožiti«. V Narodni galeriji visi umetnina slikarja Glaviča, ki predstavlja tega Dienstmanna na mrtvaškem odru.

Foto Fr. Planina

Opuščena cerkev sv. Marjete, v ozadju Sv. Jošt in Blegaševa skupina

Zdaj zavije pot naokrog; zmeraj bolj na odprti breg prihajamo, dokler ne obstojimo zamaknjeni pred veličastno gmoto Sv. Jošta. Izza široko raztegnjenih planot Jelovce pa se vzpenja Triglavova konica nad zobati greben Julijskih Alp. Vsa Savska dolina gori do Blejskega kota je odprta pod nami, živo tkana preproga z živimi okrasiki: cerkvicami, vasicami in cestami!

Od sedla smo v 10 minutah na vrhu ob razvalinah nekdanje cerkve, ki je bila posvečena antiohijski mučenici sv. Marjeti, po kateri je gora do danes obdržala svoje ime. Cerkev sv. Marjete sega mnogo stoletij nazaj. Podrobnosti o njej poroča besniški župnik in škofijski arhivar Franc Pokorn. L. 1342. je tedanji šmartinski župnik Henrik iz Gorij (de Goryach) ustanovil beneficij in založil glavnico, da je mogel biti nastavljen poseben kaplan za šmarješko cerkev. A dohodki so bili zelo revni. V luteranski dobi so obstojali iz 3 kopunov in malenkostnih obresti. Cerkev je obubožala in bila vedno bolj zanemarjena. Ko jo je leta 1632. na vizitaciji obiskal škof Rajnald Škrlič, je moral odrediti celo vrsto popravil. Da bi cerkvi pridobili častilcev in obiskovalcev, so dosegli zanj l. 1648. odpustke iz Rima, vpeljali so razne pobožnosti in vsako leto je prišla gori 12. julija procesija Šmartinske fare. Vendar je bila cerkevica preveč v samoti in romarjem se je radi svetih stopnic bolj priljubil Sv. Jošt. Zato je propadala, v 18. stoletju za Jožefa II. je bila že v popolnem razsulu. V Šmartinu je bil takrat za župnika jožefinec Janez Rode, ki je zelo delal na to, da se cerkev na Šmarjetni gori opusti. In res je prišel cesarski ukaz, naj se cerkev zapre. Sosedne vasi: Zabukovje, Pševo, Javornik, Struževo so vložile prošnjo za njen obstanek. Župnik Rode pa je nahujskal

Stražišče, da se je uprlo tej prošnji, in tako je bila šmarješka cerkev končnoveljavno opuščena v letu 1795. — torej pred 142 leti. Vrednost vsega njenega premoženja so takrat cenili na 488 renskih goldinarjev. Vsi trije altarji (sv. Marjete, Elizabete in Katarine) so bili le še za drva porabni. Od dveh zvonov je bil eden ubit, drugega so kupili vaščani z Okroglega. Danes stoji le še sprednja stena in stolp, ki so ga pred leti za silo pokrili, da bi vsaj ta čisto ne razpadel.

Mala jasa loči cerkvene razvaline od planinskega gostišča, ki stoji prav na vrhu Šmarjetne gore in je kaj mladega datuma. Šele pred 42 leti je bila tu postavljena prva stavba. Prej je bil tudi tam sam gozd, Dr. Zontar je našel v neki listini od 10. avgusta 1342 o Šmarjetni gori napisano opazko: »Kjer ni mogoče bivati in kamor nikdar nobeden ali le redko kdo pride.« Tudi g. Cof, pionir Šmarjetne gore, mi je pravil, da je bila Šmarjetna gora še pred 50 leti čisto samotna in njen vrh neobiskan in neznan. L. 1894. je bil na Vseh Svetnikov zelo lep in jasen dan. G. Cofa ni mikalo, da bi šel na pokopališče (še sedaj mu to ne diši, zato je pa letos dočakal že enainosemdeset let); mahnil jo je mimo Št. Petra v Šmarjetno goro. Skozi goščavo je prodril končno prav na vrh. Jezilo ga je, da pri tako lepem dnevu iz gošče nikamor ne vidi. Zlezal je na visok hrast. Kar je z vrha drevesa videl lepega sveta naokrog, ga je tako prevzelo, da se ni mogel nagledati in je čepel v vrhu, dokler mu ni noga zaspala. Ko se je spustil z drevesa, je bil narejen sklep, da bo od mežnarju kupil gozd na vrhu gore, ga posekal ter odprl razgled. Ko je svet kupil za 100 goldinarjev in drevje posekal, je tam postavil prvo stavbo. Na prigovarjanje dr. Štempiharja je v njej uredil gostilno, ki jo je odprl 18. avgusta 1895. Vrh je zravnal v lepo planoto in jo zasadil z lipami. Štiri leta nato pa je hiša pogorela. Potem se je ustanovila intimna delniška družba, ki je postavila novo stavbo in jo po predsedniku imenovala »Cofišče«. Ob nedeljah se je tu shajala vesela družba. Najzvestejši krožek je nosil ime »Mali turist«. Njegovi člani so bili n. pr. tedanji profesorji gimnazije v Kranju Evgen Jarc, Bogumil Remec, dr. Jos. Debevec in še drugi uradniki, ki so takrat službovali v Kranju. Seveda tudi kranjskih meščanov ni manjkalo v nobeni družbi. V tistih časih uradniki še niso imeli toliko finančnih težav, meščani pa ne toliko finančne samozavesti ko danes. Tik pred vojno je pa g. Cof nehal z gostilno; med vojno je bilo tu vojaško opazovališče aeroplanov. Leta 1919. je bilo Cofišče poceni prodano družbi s 35 deleži, ki jih je tudi g. Cof še nekaj prevzel. Po več letih životarjenja je večina deležev in z njimi vsa postojanka prišla v roke agilni podružnici SPD v Kranju; želeli je, da postane ona kmalu popoln gospodar na Šmarjetni gori.

Zdaj pa pogledajte to prelepo planotico okrog stavbe! V lipovo senco se vsedemo in gledamo širni božji svet. Pred nami leži vsa Gorenjska. Na vseh straneh kolobar planin in gričev, vmes ravna polja, vasice, bele ceste in zeleni savski trak! Tamle na Bašeljškem sedlu, vzhodno od vrha Storžiča, namerava Kranjska podružnica SPD postaviti »Šavnikovo koč«. Tudi Stol, kjer stojita najvažnejši po-

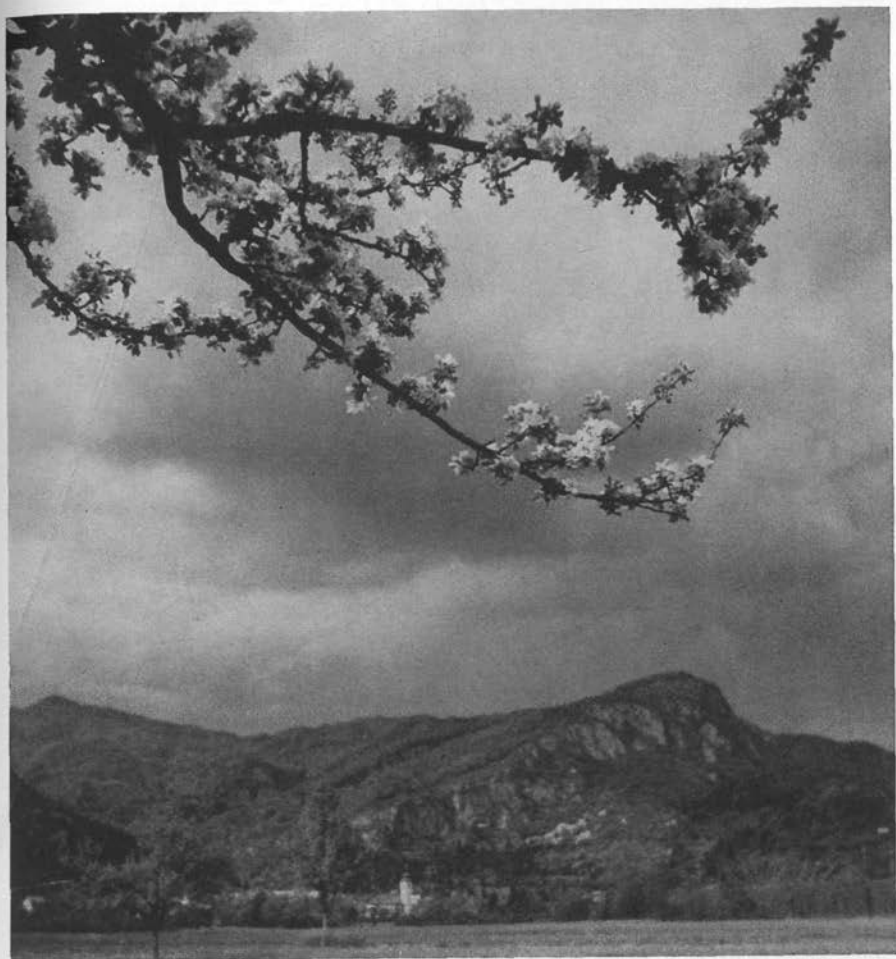

Foto Slavko Smolej

Pomlad v Bohinju

Foto Fr. Planina

Pogled izpod vrha Šmarjetne gore na Gorenjsko ravan in Karavanke

stojanki Kranjske podružnice, Prešernova in Valvazorjeva koč, vidite kar blizu in natančno. Ostalo pa si oglejte sami!

V »Jutru« (24. junija 1935) sem bral tale stavek neznanega člankarja, ki opisuje prenovljeno Šmarjetno goro: »Iz omotice napoja lepega razgleda me zbudi lepa, mlada gospa upraviteljica te najmlajše planinske postojanke, ki me povabi v Dom in mi tam pokaže mnogo novega.« Stavek sem zato posnel, ker sem oženjen. Vendar pa pripomnim, da je gospa tudi meni razkazala prenovljene prostore. Povsod je zares snažno. Gostilniški lokali so sami saloni in dvorane. Sem morate priti na oddih! Saj so na razpolago 4 prostorne letoviške sobe s čisto novo, moderno opravo in s prekrasnim razgledom. Dnevna penzija stane 35 din. Udobnosti vam ne bo manjkalo. Podružnica je dala napeljati elektriko iz Kranja. Radio imate in telefon, ki so ga zato uredili, da lahko obveščajo policijo in gasilce o nočnih požarih, ki jih tu gori vidijo v velike daljave. Le kak majhen bazen ali vsaj prho bi morala podružnica še napraviti, da bi se gosti poleti lahko ohladili.

Zdaj pa stopimo še prav gori na vrh na lesen razgledni hodnik! Čez ravno pločevinasto streho nam je odtod razgled odprt na vse strani naenkrat. Edino kranjsko stran nekoliko zakrivajo mežnarjeve smreke, ki jim v kratkem želim poset lubadarjev.

Končno bom omenil še eno zanimivost Šmarjetne gore, t. j. razvalino gradu Wartenberg, ki stoji na najbolj zapadnem obronku prav

strateško pomaknjena notri v Savsko dolino. Ljudje imenujejo to razvalino »Kačji grad«. Dobro se še vidi močna srednja utrdba z jarkom, v nižjih legah je opaziti še več okopov. Sredi podrtega stolpa stoji krasna smreka. Gradišče je bilo last Ortenburžanov. Da je bilo zelo važno, kaže dejstvo, da je nosil Ortenburški grof Henrik I. v 12. stoletju priimek Wartenberški. Na nasprotni strani pod Sv. Joštom je imel Wartenberg svojo pristavo »na Kucni«. Iz gradu se je dala imenitno obvladati tudi pokrajina onstran Save. Soseščina tega gradu je bila zelo neprijetna Freisinškim škofom. Da so se je iznebili, se jim je posrečilo za 3. križarske vojne, ko je Oton II. Ortenburški odhajal na vojno in za to rabil denar; Freisinški škof je takrat kupil Wartenberg, a ga dal takoj podreti. V razvalinah je torej že skoro 700 let. Vendar se še vidijo visoki kosi zidovja. Ko so namreč ljudje opazili, da pride tu in tam kak gospod gledat in brskat po razvalinah, so tudi sami začeli kopati »šac« in so pri tem odkopali precej zidu. — Kranjski podružnici SPD bi priporočil, naj napravi mimo wartenberške razvaline pot z vrha v Rakovco, oziroma na postajališče Sv. Jošt. To bo zanimiva in pripravna varianta za pristop ali odstop.

Janko Mlakar:

Spomini in opomini.

XIV.

Govorniki, ki so na občnih zborih preresetavali odbor SPD in njegovo delovanje, so bili večinoma jako previdni gospodje; niso se radi dali voliti za odbornike — saj bi potem ne mogli kot strogi sodniki grmeti proti napakam, ki jih bi ali je po njihovem mnenju odbor delal. Dr. Knaflič je bil častna izjema; on je zase naravnost zahteval mesto društvenega tajnika in ga je tudi dobil — saj se zanje ni nihče trgal. Naredil je krasen delovni program, ki mu pa še sam kot sveža moč ni bil kos; kaj šele mi, ki smo se v odboru že kolikor toliko obrabili! Nekaj mesecev je hodil pridno k sejам in se trudil; tajniško poročilo na občnem zboru pa je podal njegov namestnik Tominec, ki smo ga potem iz hvaležnosti izvolili za tajnika.

Odborove seje niso bile več tako prijetno idilične kakor pred vojno. Hrovatin se je vlekel za Zlatorog, Knaflič — vodja mladih smučarjev — Lapajne in Skalaši pa za Krvavec. Jaz sem bil jezen na obe »stranki«, ker sta gnali SPD v vedno večje dolgoce; s temnim obrazom sem podpisoval — menice, ki mi jih je nosil sluga na licej. Posebno »Dom na Krvavcu« mi je težko ležal v želodcu.

Simpatičen pa mi je bil dr. Knaflič v drugem oziru, namreč zato, ker je v svojih resolucijah odločno nastopil zoper razgrajanje in pijančevanje v kočah. Nekega leta med vojno sva šla s Čilenškom v Frischaufov Dom, ki je bil za silo oskrbovan. Nameravala sva nekaj dni ostati na Okrešlju, pa so naju že tretji dan prepodili Celjani. Prišli so zvečer v precejšnjem številu. S seboj so imeli nekega majorja, ki je pešal ter ostal pri slapu. Na njihovo prošnjo sem ga šel

iskat in sem ga pripeljal v kočo; pa bi bil pametneje storil, če bi ga bil pustil tam, kjer so ga Celjani odložili. Spravili so se v obednico ter do zgodnjega jutra popivali in razgrajali. Najhujše se je drl major. Poslal sem oskrbnico k njim, da bi jih pomirila.

»Sollen's runter kommen und mitsaufen,«¹ je kričal major, da sva ga v spalnico slišala. Če bi bili samo peli, bi jih človek še prenašal, pa so si bili takt z rokami in nogami. Šele ob jutranji zarji so se utrudili in odšli v podstrešje k počitku.

Tudi v drugih kočah ni bilo, zlasti ob sobotah in nedeljah, miru, kakor ga predpisuje hišni red. Zato so prihajale na odbor večkrat pritožbe. Sicer so gospodarji in oskrbniki odgovorni za red, toda oskrbniki nimajo zadosti veljave, gospodarji pa tudi ne morejo biti vedno v kočah in nadzorovati. V neki koči je bilo v soboto zvečer tako razgrajanje, da je neki pokoja željni planinec vstal ter pozval oskrbnika, naj pijance zmeče iz koč. »Ne morem. Veste, gospod, je tudi gospodar koč med njimi.« Izjema, pa ne posebno častna. Pravijo, da so »Kranjci« največji pijanci. Pa ni res. Drugje še več pijejo. Razložek je samo ta, da naš človek vsemu svetu oznani, če ga ima pod kapo, drugi so pa lepo tiho in se spravijo v jasli.

Ko sem prišel v Kemptnerhütte v Allgäu, sem se kar začudil. V obednici sta bili dve dolgi mizi popolnoma zasedeni in vsak gost je imel pred seboj »ein Maß (vrček) Bier«. Oskrbnik mi je povedal, da ga ob lepem vremenu iztoči več sodčkov na dan.

Zvečer se je slika temeljito spremenila. Pri mizah je sedela kaka dvanajstotica planincev; ti so pili limonado ali mleko. Vsi pivski pivci so odšli v Oberstdorf; priromali so bili v kočo samo zato, da jim je teknilo pivo. Zvečer so ga seveda zopet žele v Oberstdorfu. »Škoda za lepo žejo!« je vzdihnil eden izmed njih, ko je zvrnil vrček monakovskega piva in si žejo že ugasil.

Zdi se mi, da se je zadnje čase pri nas pijančevanje po kočah precej omejilo, zlasti odkar si lahko žejo gasimo s slatino, ki jo je SPD vpeljalo šele leta 1921, to pa na predlog nadzornika Westra.

Ako bi se še planinski vriskači (h. alp. ululans) civilizirali ter nehali naznanjati svoj prihod s tuljenjem, bi bil v naših kočah večinoma mir, vsaj takrat, kadar ni takih gostov, ki se hodijo v gore izogibat policijski uri.

Obe stavbi, dependanca poleg Zlatoroga in Dom na Krvavcu, sta bili zidani v najdražji stavbeni seziji. Če bi njih ne bilo, bi bilo SPD brez dolgov ter bi bilo lahko marsikaj naredilo za koč, ki so za planinstvo res potrebne.

Že med gradnjo sem napovedoval, da bodo Krvavec vzdrževali poletni turisti, ne pa zimski; to se je tudi izpolnilo. Smučarji so se najprej prepirali, kakšne pristojbine bodo pozimi plačevali, kmalu nato je pa Krvavec v smučarski seziji začel samevati. Mladi homo alpinus hiemalis se je obrnil višje na Gorenjsko, zlasti v Planico; Krvavca se je naveličal, brž ko ga je imel.

¹ »Dol naj prideta in z nami žlampata!«

Dobro se še spominjam, kako smo iskali kakega zimskega planinca, da bi šel na Krvavec ogledat dimnik, v katerem ni bilo nekaj v redu, pa ga nismo našli, ker se je vse hodilo drugam dričat. Na posled je lezel Knafelc gor, poglavar markačev.

Drag pa je bil Krvavec, jako drag. Nekateri so govorili o milijonu, ki ga je bilo SPD vanj zazidalo. Toliko sicer ni bilo, dosti manj pa tudi ne. Nekateri so delali krivega celo Skaberneta, ki pa vendar ni mogel vedno stati pri apnenici, pri delavcih in nosačih. Zato se je pri prihodnjih volitvah zahvalil za »hvaležno« mesto društvenega inženjerja ter ga prepustil inž. Škofu.

Marsikdo me je že vprašal, zakaj ne smučam. Moram priznati, da imam neko mržnjo do smučanja in smučarije sploh. Morebiti prav zaradi Krvavca. Sicer se pa tudi brez smuči lahko polomim, kakor sem v polpreteklem času dokazal na Begunjščici, ko sem si zlomil in spahnil desno prednjo taco. Sploh nisem prijatelj zimskega snega; rajši ga imam v poletnem času, ko ni tako — mrzel. Zato grem rad v Tirolske gore, ker ga je tam več kakor pri nas.

Ko so se obmejne razmere po vojni nekoliko ublažile, sem se namenil s Cilenškom v Visoke Ture, pa ni bilo iz te »ture« nič. Prijatelj Lojze je namreč na tistih ploščah pod Kredarico padel tako nerodno, da si je zlomil nogo. S pomočjo nosačev, ki sem jih bil dobil na Kredarici in pri Aleksandrovem Domu, smo ga takoj odnesli proti Srednji vasi. Prenočili smo na Uskovnici in z opoldanskim vlakom sva bila že v Ljubljani. Tu ga je čakal rešilni voz, ki ga je odpeljal naravnost v bolnišnico. Ko ga je strežaj nesel v voz, je imel precej gledalcev.

»Kaj si je pa naredil?« vpraša neki delavec sprevoznika.

»Na Triglavu si je nogo zlomil.«

»Prav mu je, hudiču. Čemu pa gor leze!«

Lojze, ki ga je slišal, mu ni nič zameril. On že ve, zakaj ne.

Da mi ni šel vizum v izgubo, sva jo udarila s Potočnikom, tovarišem iz odbora, v Ture. (Pl. Vestnik 1923.) Ko sva se na Säulecku namrazila, na Jamnikovi planini namočila, sva imela vsega zadosti, moče in mraza, ter sva se odpeljala proti domu.

Lojzu pa se je tekom leta noga tako pozdravila in okrepila, da mi je na vrhu — Hochalmspitze (Pl. Vestnik 1925) opešal in sva morala prenočiti v skalah sredi ledenika. Ker sem se zadnja leta nekoliko pomehkužil, da spim rajši pod streho kakor pod milim nebom v kakšnih skalah, sem mu tovarštvo v planinah odpovedal. Prav do zadnjih let je še hodil vsako leto na Triglav slovo jemati od svojih ljubljenih gora; zdaj se udeještvuje na Boču. Prav nič se ne bom čudil, če se bo na njem ubil, ker ima še vedno najgršo pot za najlepšo.

Ker se je prijatelj Cilenšek tako omejil na svoj ožji delokrog, sem moral brez njega izvesti načrt, ki sva ga bila naredila že za leto 1914, pa tudi brez tistih »traverz«, ki so mu bile posebno pri srcu. — Ko je bila enajst let pozneje neka razstava v Parizu, so me namreč trije stanovski tovariši zvabili s seboj. Šel sem z njimi samo

pod pogojem, da smo zlezli med potjo na Montblank. V Chamonixu smo najeli vodnika in morali vzeti še nosača po vrhu. Pa bi bili brez obeh opravili. Nosač je nosil samo to, kar sta z vodnikom pojedla in pustila v Cabane Vallot, vodniku sem pa še jaz nosil, ker je med potjo opešal. V koči pa se je sploh uprl, da ne gre naprej, češ da je prevelik vihar. Šele potem, ko sem rekel, da gremo sami na vrh, ga je postalo nekoliko sram, da bi bil ostal v koči, in je šel z nami. Zdihoval in godrnjal pa je vso ljubo pot.

To turo sem popisal v Mladiki (l. 1926), kar mi je urednik Tominšek nekoliko zameril. V nekem pismu na SPD, ki smo ga brali pri seji, se je pritožil, da mu je izmed dobrih sotrudnikov »Mlakar šel drugam«. Delal je na to, da bi se članki honorirali, pa je vedno naletel pri predsedniku Tominšku na gluha ušesa.

Prijatelj-urednik me je tu malce slabo sodil, ker je najbrž mislil, da sem pisal v Mladiko zaradi honorarja. Pa ni bilo tako. Deloma sem hotel ustreči takratnemu uredniku Finžgarju, deloma sem se pa oziral na tiste, ki jim Pl. Vestnik zato ni bil všeč, ker je prinašal opise mojih in drugih tur po inozemskih gorah.

Sicer sem se pa kmalu poboljšal in opisal pot na Monte Rosa in Matterhorn. (Pl. Vestnik 1928.) Na vseh treh vrhovih mi je bilo žal, da nisem imel Cilenška s seboj. Toda prijatelj ni bil ne pri telesnih, ne pri finančnih močeh, ki so potrebne za take ture.

Kako sem se torej začudil, ko sem nekega dne v avgustu, mislim, da je bilo to dvaintridesetega leta, prejel v Zermattu oddano razglednico s pogledom na Matterhorn, v kateri mi je Lojze naznanil, da je »dosegel cilj svojega življenja« in prišel na »mons montium« na Matterhorn: »Sedaj grem še v Basel, potem v Balstal, kjer bi rad obiskal nekega znanca, nato se odpeljem proti domu.«

Svojim očem nisem mogel verjeti. Toda, razglednica je prišla iz Zermatta in poštni žig je bil pristen.

Čez kake tri dni pa dobim zopet razglednico, toda topot že iz Balsfelda; podpisal se je celo znanec, ki ga je bil Lojze obiskal. Sedaj res nisem vedel, kaj naj mislim. Da bi bil Lojze prilezel na Matterhorn, si skoraj nisem mogel misliti. Da bi bil lagal, se mi tudi ni zdelo verjetno. Uganko mi je razrešil Lojze sam, ko me je prišel pozneje obiskat v Bohinj.

Prvi dan mi je pripovedoval, kako je lezel na Matterhorn, da je prenočil v Solvayhütte in da me zermattske župnik ter moj vodnik Biner lepo pozdravljata. Naslednje jutro se je skesal in mi je po maši, ko sva šla od Sv. Janeza proti Stari Fužini, povedal, kako me je potegnil. V juniju istega leta mi je bil namreč pisal, da namerava slovo jemati od Mojstrovke, Prisojnika in drugih gora. Jaz sem mu pa svetoval, naj se poslovi samo od Triglava, vse druge gore naj pusti v miru, ko ni več za nje.

In odgovor na to je bila razglednica iz Zermatta. Pisal je svojemu zancu v Balstal po švicarske znamke, napisal razglednico z Matterhornom, jo frankiral ter poslal zermattskemu župniku s pro-

njo, naj jo odda na pošto, kar mu je hudomušni gospod, ko je izvedel za namen, rad ustregel.

Drugo razglednico je poslal znancu v Balsfeld z enakim naročilom, pa z razločkom, da je vzel razglednico s pogledom na — Maribor. Jaz tega niti zapazil nisem, ker sem se bolj zanimal za pisanje nego za mesto, ki je bilo na razglednici naslikano.

To potegavščino sem verno popisal v »Slovenču«, in uspeh?

Vsi, ki so to brali in z menoj o tem govorili, so me hvalili, da sem si vso zadevo dobro — izmislil. Tisti preklicani naslov o »hudomušnem Janku« hodi še vedno za menoj, čeprav je še iz minulega stoletja!

Pa vrnimo se k stavbam, zaradi katerih je Osrednji odbor SPD tako hitel delati dolgove, ki bi bili v čast vsaki delniški družbi.

Komaj se je bil novi društveni inženir Škof nekoliko ogrel v odboru, je že prinesel k seji načrt za »Dom v Bistrici«, seveda na odborovo naročilo. Tudi ta »Dom« je bil kamen, nad katerim so se nekateri običajni govorniki na občnih zborih spotikali, in po pravici. Tudi jaz sem ga pri sejah obgodrjal.

Res, nekaj smo morali narediti, ker se je stara koča v Bistrici že majala na vseh koncih in krajih. Lahko pa bi bili gradili bolj skromno in ceneje. Najbolj me je dražila zavest, da postavljamo Dom prav za prav kamniški korporaciji (KaKa), ki nam ni hotela prodati tiste krpice sveta ter si je pridržala lastninsko pravico do nove stavbe. Tako je SPD, ki je tičalo globoko v dolgéh, zgradilo bogati KK lep planinski hotel, pod edinim pogojem, da ga dobi potem v najem. Imenitna dvostranska pogodba, kaj ne?

Z novim »Domom« nam je usahnil lep vir dohodkov. Medtem ko nam je stara koča vrgla vsako leto nekaj jurjev, je ponosni »Dom v Bistrici« komaj samega sebe nosil in se za silo amortiziral.

»Gospodarsko poslopje« v Ukancu in dva Domova, na Krvavcu in Bistrici, ta nesrečna trojica je pognala Osrednji odbor v dolgove, ki ga še danes žulijo. Mislim, da je še vedno nekaj menic, na katerih se »bleste« imena starega odbora, shranjenih na varnem pri Mestni hranilnici v Ljubljani.

Navzlic velikim dolgovom smo bili še vedno »kavalirji« in smo dajali v dar celo — zemljiške parcele. Tako je na primer občni zbor v letu 1928 na predlog dr. Rusa pooblastil odbor, da sme Ljubljanski občini podariti parcelo na Šišenskem vrhu... Nasprotno pa smo v Ukancu kupovali nove parcele za drag denar.

Odkrito povem, da nisem bil zadovoljen s takim gospodarstvom. Da bi me menda nekoliko potolažili, so me kot častitljivo ostalino iz predvojnih časov izvolili na občnem zboru leta 1927, na katerem je Tominšek postal »predsednik« namesto »načelnik«, za njegovega namestnika. Težko breme podpredsednika Osrednjega odbora SPD sem potem nosil do izstopa iz odbora.

(Dalje prih.)

Aleksandrov Dom, 1360 m Foto Ljud. Griesbach, Zagreb

Jos. Wester:

Izlet na Biokovo.

(Vrh sv. Jure 1762 m.)

»Biokovo je najlepša romantična planina Dalmacije.«
Vjek. Cvetišić, Sa planina i gora, II., 26.

Ko te nese udoben parnik Jadranske ali Dubrovačke plovidbe od Splita dalje proti jugu in se bližaš Omišu ali Makarski, zamika te — če si kaj planinca — da bi se povzpел na sivi gorski svet, ki se kot mogočen zaslon strmo dviga kar iznad morske obale v daljavi več deset kilometrov od globoko zarezane struge reke Cetine tja do ploskega ustja Neretve. Ta silni zaslon je razmerno malo razčlenjena apnenska stena, na kateri oko zaman išče vidne poti ali vsaj steze. Kakor da je hotela priroda sama otežiti dostop na ta divji gorski predel, ki se dviga in širi tam zadaj kot razrita kraška visoka planota: Biokovo.¹

A tudi z nasprotne strani, iz dalmatinskega Zagorja, se kaže Biokovo kot osamljen gorski sklop, ki se vrhuni pri staroslavni kapelici sv. Jurija, jedva vidni prostemu očesu. Ko sem pred štirimi leti v poletni pripeki potoval iz Mostara proti Splitu, sem se v Imotskem, od koder se proži sijajen pogled na to gorovje, tajno zaobljubil, da ga kdaj posetim kot planinec. Strmo pobočje sem si zamislil

¹ Res so nekateri udeleženci pomorsko-planinske vožnje s »Pelješcem« lani napravili izlet iz Makarske na Biokovo (vrh Vošac). Gl. članek dr. A. Brileja, Gore ob morju, Plan. Vestnik 1936, str. 396 sl.

kot na široko raztegnjeno Triglavsko steno, sivo zgradbo na najvišjem vrhu pa kot Aljažev stolp.

In lani o binkošti sem to zaobljubo izpolnil. Makarska, to naglo se razvijajoče kopališko in letoviško mesto, je bila že pripravljena za sprejem gostov. Na beli plaži so se že solnčili prvi letoviščarji, govoreč v domačem jeziku, a tudi v češkem, nemškem in madžarskem; v malem torej isto, kar se čuje v glavni sezoni v velikem. Makaranska podružnica H. P. D. je bila na pestrem lepaku razglasila za »Duhove« družabni izlet na »gordo« Biokovo; njen skrbni tajnik in obenem krajevni vsečinitelj je povabil tudi mene, naj se pridružim.

Na binkoštno nedeljo rano v jutru se nas je bila zbrala na obali skupina kakih 50 oseb obeh spolov in razne starosti. Takoj sem se zavedel, da mi pritiče čast starešine med njimi. Vsaj za dvajset let sem prekašal sebi najbližjega po starosti, česar seveda nisem nikomur zaupal. Oni, ki se jim je vzpon po strminah zdel le prenaporen, so se odločili, da se udobneje približajo izletnemu cilju, če se v avtobusu odpeljejo po Rodičevi cesti na sedlo, od koder naj bi lažje prispeli do Aleksandrovega doma, biokovskega planinskega zavetišča. Tako se je naša pešaška družba skrčila vsaj za deset oseb. Pred nekdanjo stolnico na trgu, ki ga krasi dični spomenik narodnega pesnika-buditelja Andrije Kačiča-Miošića² — kako skromen je ta Rendičev lik v primeri z ogromno postavo Grgura Ninskega, ki ga je ustvaril Meštrović in namestil v tesen splitskega peristila! — je naš potni maršal še enkrat poučil razigrano mladino, kako jim je hoditi v gorski svet, nakar se je vsa karavana pričela pomikati proti Makru, edinemu naselju ob tej poti.

Sloveči potopisec opat Alberto Fortis, ki je za proučevanje Dalmacije v 18. stoletju sličnega pomena kakor za naše slovenske in sosednje dežele njegov sodobnik Baltazar Hacquet, poroča v svoji znameniti monografiji »Viaggio in Dalmazia« (Benetke, 1774), da je Biokovo za jezdeca nepristopno, temveč da se mora, kdor se je namenil na to gorovje, truditi peš ter si pomagati z rokami, da nanje pripleza. Moža, kakršen je bil Fortis, pa te težave niso odvrnile od njegovega namena, da bi si tam ogledal prirodno čudo, kakršno krije visoka planota Biokovska, namreč ledenice (»le Ledenezze«), v katerih se nahaja sneg in led tudi v najhujši poletni vročini. Njegov oprezní prijatelj Bajamonti, kateri ga je hotel spremljati na tej vratolomni turi, je dva s puškami oborožena domačina Primorca najel za vodnika, nekaj pa tudi iz varstvenih razlogov, ker ni smatral za baš prijetno zadevo, če bi prišli v stik s hajduki, ki so v varstvu tega divjega sveta prebivali v biokovskih duplinah kakor volkovi. Fortis pa samozavestno pripominja, da bi šel tudi sam na to goro, kot bolj nepremišljen (»piu inconsiderato«) in bolj nagnjen k temu, da je računal s poštenostjo onih banditov. (Fortis, str. 112.)

² Andriji Kačiču-Miošiću je tekla zibel v bližnjem Bristu (roj. 1696, po drugih 1704), grob mu je dal samostan Zaostrog (1760). Njegovo najvažnejše delo »Razgovor ugodni naroda slovinskoga« je prva prava narodna knjiga v hrvatskem jeziku.

No, take roparske romantike si današnjemu potniku ni treba več namišljati. Sedaj je vsa zemlja, kjer se da količkaj izrabiti, z mirjem ograjena, lepo obdelana ali zasajena z oljkami, murvami, višnjami, s smokvami, z mandlovim in šipkovim drevjem in seveda tudi z bujnimi vinogradi po vsej rebri izza mestnih vrto v gor do sela Makra.

Naši karavani je dajala tovarna živina, tri »mazge« in dva konjiča, mnogo bolj značaj planinske odprave kakor pa lahkotna oprema izletnikov samih. Nam, ki smo vajeni v podkovankah, z oprtniki na hrbtu in s palico v roki posecati tudi skromne višine — mi Ljubljanci Šmarno goro in Sv. Katarino, vi Mariborčani Poštelo in Sv. Urbana — bi se družba, v kateri so ženske v gumijastih opankah in ohlapnih pidžamah, moški pa v lakastih čevljkah in mahedravih dopetačah, zdela ko skupina izletnikov, namenjenih na idilično južino, na piknik ali »teferič«, tam kje ob žuborečem studenčku. Zato sem se spričo svoje planinske opreme čutil za »deklasiranca«, ki s svojim pojavom le moti enotno, dasi jako pestro sliko te družine. V zgovorni družbi je seveda prevladovala hrvatska beseda, v katero sva posegala tudi gosta, jaz Slovenec in sopotnik Čeh iz Bratislave, medtem ko je manjša nemška družba po svoje čeblljala. Najmlajši član, deklica kakih osmih let, je ves čas vzpona čepela privezana na okornem »samaru« — konjiču na hrbtu; nežni obrazek ji je izražal bojazen in obenem čudenje ob tem povsem novem dožitku.

Do Makra, ki je po zgodovinskem sporočilu starejša naselbina kakor niže doli ob lepi luki v loku se širéča Makarska, se je družba po zložni poti spešno dvigala, zlasti ker je prvec, ki ga je bil kolo v odja določil za korákarja,³ kaj naglo stopal, dokler ga nisem opozoril na običajni planinski »tempo«, primeren za vzpon po strmih svetih. Makrani, še malce dremotni, so razigrano družbo radovedno in dobrodušno pozdravljali, želeč nam srečno pot in lepo vreme; zakaj nebo se je polagoma mrenilo.

Odslej se je sicer dobro nadelana ježna pot vedno bolj enolično vijugala. Ta predel me je živo spominjal na vojaško tovarno pot, ki drži iz Mangrtske doline po Plazéh proti Jeziku pod Mangrtom. Čim više smo prispevali, tem bolj se je redčilo zelenje in cvetje, in kmalu smo se znašli na golih kraških tleh. Pri veliki »četrtnji« na Pogledu je bil kratek odmor, da smo se odteščali in pripravili za nadaljnji vzpon. Kdor je le mogel, je obesil nekaj svoje opreme — mnogo je tako niso imeli na sebi — tovarnim živalim na sedlo, da bi se tem prosteje kretal po ostrorobi rebri. Naši planinci bi kar po strani gledali na lagotno mladino brez prateža, češ, pravi planinec nosi po načelu starega grškega modrijana »vse svoje s seboj«. Kaj čudo, da so mene nekako zvedavo motrili, zakaj neki ta priletni Slovenec ne naprti svojega nahrbtnika kakemu živinčetu. So pač drugi kraji in drugi običaji!

Kaj hitro smo se vzpenjali po strmih skalinah in štrlečih robovih, brez prave steze. Po ježni poti, zložno v vijugah izvedeni, so krevsali le štirinožci in manj okretni dvonožci, medtem ko si nas je

³ Tako nazivljem onega, ki hodi na čelu kolone, da ji uravnava enakomerno hojo; nem. Schrittmacher.

večina spretno krajšala pot po prečnicah. Tedaj sem prav občutil, da podkovanke niso primerna obutev za skalnata tla in da se v lahkih sandalah z gumijastimi podplati stopa dokaj varneje. Kraški seljaki že vedó, zakaj se obuvajo v preproste opanke.

Pri grčavi divji hruški, ki so jo označili kot mejnik na poli pota do Aleksandrovega doma, se je družba v drugič odpočivala. Pridružil sem se dvema domačinoma, ki sta bila sicer zaposlena pri gradnji nove cerkve v Makru, a sta se za binkošti napotila preko Biokova na župsko plat, da bi prebila praznike pod domačim krovom. Razgovarjali smo se o tem in onem, kar se je tikalo njiju in kar je zanimalo mene, ki na svojih pohodih v razgovoru s preprostim človekom vedno rad izvem kaj novega, a tudi poučnega. Tako sta mi zgovorno pripovedovala, kako težke so sedanje življenjske prilike, kako uspevajo letos v Župi tobačni nasadi, kako strogo nastopa financa pri bernji in odkupu žlahtnega listja. In ko smo se že visoko gori na sedlu pod Vošcem poslavljali in sem jima omenil, da so se pred sto leti tod še razbojniki potikali, sedaj pa da sem imel priliko drugovati s tako častitimi ljudmi, kakor sta ona dva, sta me kar povabila, naj grem z njima v Župo, kjer me bodo počastili s sladkim vincom, vonjivim medom in finim duhanom. Če bi ne bil imel že drugega načrta, bi se bil kar odzval prijaznemu povabilu.

Onstran sedla se mi odpre dokaj obširna kraška kotlina z ličnim Aleksandrovim domom na robu, v višini 1360 metrov, torej relativno prilično v isti višini, kakor se dviga Staničeva koča (2332 m) nad Vratu (1000 m). Menda sem bil od naše družbe prvi, ki je prestopil prag tega edinega gorskega zavetišča v okrilju Biokova. Tri ure in eno četrt je trajala vsa hoja od morske obale semkaj na razrito visoko planoto pod krov dokaj dobro opremljenega planinskega doma, ki ima v zgornjem nadstropju dve spalnici z udobnimi postelnjaki.

Kmalu za menoj je prispela še ostala družba in tudi oni lagotneži, ki so si hoteli pot, če ne skrajšati, pa vsaj olajšati z vožnjo v avtobusu. V obednici je pričelo vrveti in vršeti: praznili so steklenke rujnega »primorca« ter pili so in peli in svirali kar brez prestopanka, tudi slovenske melodije s hrvatskim prizvokom. Živahna črnlaska je spremljala petje s piskanjem na saksofonček, dasi bi se bila gorskemu okolju bolje prilegala pastirska frula ali žvegla. Vso mladino je prevzela nekaka dionizična vzhičenost, da je dajala duška svoji sproščenosti, kakršne ne doživlja tam doli v mestni tesnobi. Zunaj pa so seljaki vrteli na različnih dve jagnjeti kot žrtvi tega binokostnega slavlja.

Kar nas je bilo resneje usmerjenih, smo se namenili, da si ogledamo bližnjo ledenico. Saj je prav ta prirodna zanimivost bila pred več ko 160 leti napotila celó opata Fortisa v to odljudno višavje. Desetorica nas je krenila po robati stezi med ostre čeri, da smo dospeli na mesto, kjer smo se drug za drugim, oprezno stopaje in krčevito se oprijemaje — celo po lestvicah z razdrtimi klini — pogrezali v temačno zijalko, dokler nismo obstali na trdi snežni plasti, ki se je izgubljala v nedogledno duplino. Res preseneti človeka tak

Vrh sv. Jure (1762 m)

Foto Ljud. Griesbach, Zagreb

nenavadni pojav snega in ledú v poletnem času, in to v solnčni Dalmaciji. Ali kdor pomisli, da zloglasna biokovska burja v zimski dobi zamete vse doliče in kotliče in jih zatrpa do zadnjih rogov in razpok, kamor ne prisije nikoli žarek solnca,⁴ tudi ne, kadar stoji najvišje, on si ta zanimivi pojav lahko razloži.

Prekmalu za obed bi se bili vrnili, če bi bili krenili po isti poti nazaj v dom. Zato sva se z vrlim Čehom — vsi drugi so odrekli — napotila še na vrh, ki se gospodovalno dviga nad tem biokovskim Velim poljem, na Vošac (1421 m). Če bi Biokovo ne nudilo nobene druge mikavnosti, je vredno, da posetiš vsaj Vošac ter se razen pred naš edinstvenemu razgledu. Kakor Cmir nad Vrati ali Ojstrica nad Logarsko dolino, tako strmí stožec Vošca dol na Makarski zaliv in na vse otočje od Brača, Hvara, Visa tja do Korčule in šakalskega polotoka Pelješca. Tam na desno v ozadju pa se izmed nešteti vrhov in robov dviga kralj Biokova, vrh Sv. Jure, s komaj opazno kapelico, posvečeno temu nebeškemu vitezu. »Tja bi rad še danes prišel

⁴ Pišem dosledno solnce, solnčen, ne da bi hotel s tem omalovaževati naš novi Pravopis, ampak da ohranim udomačeno in tudi etimološki osnovano obliko (prim. stsl. slъnce, bolg. slъnce, češ. slunce, polj. slonce, slonko, rus. solnce, grš. helios, lat. sol). Zato tudi mora ostati Osolnik (ne Osonik) kot ime hriba pri Vel. Laščah (Veliki Osolnik) in hriba nad Škofjo Loko (Osolnik ali Sv. Mohor), ker govori ljudstvo v obeh primerih Osownik. V ostalem docela pritrjujem bistrim izvajanjem urednika dr. Jos. Tominška v Plan. Vestniku 1936, str. 407 in 408, kjer odločno zagovarja že ustaljeno obliko solnce. W.

in se tudi vrnili!« pripomnim tovarišu. A njega ni bila ista volja, češ da ga je že to, kar je videl z Vošca, povsem zadovoljilo.

V domu, kamor sva se vrnila še pred enajsto uro, je že dišalo po sveže pečeni jagnjetini. In gostili smo se za tesno zasedeno mizo z okusnimi obroki, obloženimi z lukom in drugo zelenjavo. Frugalni obed mi je motila le želja, da bi čim prej nastopil pot k svojemu pravemu cilju: na vrh sv. Jurija. A po neznanih predelih ne bi rad pešahal sam, zlasti ker so mi zatrjevali, da je tjakaj najmanj dve uri hodá in da se pot lahko zgreši. Ko je naš potni maršal uvidel, da ne maram odnehati, je pozval zbrano družbo, naj se mi kdo pridruži za vzpon na najvišji biokovski vrh. Nihče se ni priglasil; zatrjevali so, da se morajo še »odmarati« za hojo na povratku. Pa tudi vreme se je nekaj kisalo, vlekla je mrka jugovina. Pač pa se mi je prijavil vodnik v osebi mladiča, ki je bil davi do sem pritiral tovrnega konjiča. Hitro se pogodiva za nagrado in se brž odpraviva na pot, Mate s svojim dežnikom in z mojim nahrbtnikom, jaz pa s palico v roki in preko ramen s »cerado«, povito v svitek; tako pravijo Dalmatinci povoščenemu ogrtaču.

Ni mi bilo žal, da sem dobil takega spremljevalca. Dasi sva naglo stopala, je bilo dovolj prilike za razgovor. Tako sem izvedel marsikaj novega od zgovornega fanta, ki je nedavno odslužil vojake in se sedaj doma v Makru ubada in trudi, da si kaj prisluži. Obšla sva nič koliko »dolcev« (dolinic s skrbno obdelano krpo njivice) in »vrtač« (globeli, porasli z listovci, večidel z bukvami), ki so vse last seljakov iz Makra. Srečala sva dva domačina in z njima dva konjiča, otovorjena z zajetnim bremenom, ki je bilo z bukovim vejcem zastrto. »Oni nose mráz za Makarsku,« mi pojasni Mate. V ledenici sta nalomila ledu in ga omotala na konja. Tako nosijo led, zavarovan pred toploto, dol v Makarsko, kjer ga razpečajo po hotelih in gostilnah, kilogram po 50 par. Za dva dni naporenega dela in utrudljive hoje more tak dobavitelj zaslužiti do sto dinarjev, če zmoreda živali tovor vsaka po 100 kg. Še bolj me je iznenadilo, ko sva srečala postarno ženo, ki je prispela kar sama iz Župe ter se namenila preko biokovskega hrbta v Makarsko na poset k svoji sestri, tam poročeni. Pogumno je žensko bitje, ki se upa samo samcato na prilično tako dolgo in napeto pot, kakor bi bila pri nas n. pr. z Uskovnice preko Kredarice v Vrata.

Tudi botanik bi našel na biokovskem kršu bogat nabirek raznih cvetk in zelišč. Posebno so me iznenadili visokostebelni cvetovi platinške narcise (*Narcissus poeticus*), ki mi jih je Mate označil kot »bili božur«. Zazdelo se mi je, kakor da je Vesna na svojem pomladanskem poletu v naše kraje stresla prgišče tega belega cvetja tudi semkaj po zelenih grivah med kršno skalovje na pustih biokovskih tleh.

Že se je v neposredni bližini pokazalo brdo Sv. Jurija, »pièce di résistance« mojega izleta, ko sva prevalila greben, ki se niža sèm od sivega Troglava (1659 m). Podanek Sv. Jurija je porasel z močnimi bukvami. Morda je katera izmed njih že brstela, ko je bil to krajino pred nekako sto leti posetil saksonski kralj Friderik Avgust,

oni kronani rastlinoslovec, ki je na svojih botaničnih potovanjih obhodil tudi druge vrhove Dinarskega gorstva, n. pr. Golo Plješevico,⁵ in ki mu marmornati obelisk na pobočju Sv. Lovrenca nad Polhovim Gradcem še dandanes hrani spomin na njegov obisk te gore l. 1838.

Strmo, ostrorobato pobočje bi utegnilo malodušnega izletnika oplašiti od zadnjega vzpona na glavno vzpetino na Biokovu. Toda, kdor je prvikrat tukaj in se zaveda, da tudi zadnjikrat, bo hotel priti na vrh, posebno, ker ga na vzvišeni razglednik dovede vijugasto nadelana steza. Slabe pol ure vztikanja med skalami in pečinami, pa sva zavzela vrh, relativno le za sto metrov nižji, kakor je Triglav nad Aljaževim Domom v Vratih. Ob steni kamenite kapelice sv. Jure sva si poiskala zavetja; pihal je oster jugozapadnik.

Zdaj pa obširni obzor! Žal, da je bila jugovina zastrla z meglovjem vso primorsko plat, tako da tam ni bila več videti tista živopisna slika, ki sem jo pred tremi urami še opazoval z Voščevega stoga. Kakor za odškodbo pa je ostal odprt ves razgled na celinski svet od dinarskega Troglava preko bosensko-hercegovskih, še s snegom pokritih sklopov Čvrstice, Prenja, Bjelašnice, Treskavice tja do črnogorskega Maglića in do vrha Sv. Ilije na Pelješcu. V ospredju pa se je širila vsa Srednja Dalmacija z belimi naselji, med katerimi prvači v zgodovini znamenito mestece Imotski. In v mislih mi je oživila tragična povest o imotskem kadiju in Pinteroviću begu ter bedni Hasan-Aginici. Nemo sem si obnavljal proslule verze:

»Što se b'jeli u gori zelenoj?
Al su sn'jezi, al su labudovi?
Da su sn'jezi, već bi okopnili,
labudovi već bi poletjeli.«

in šepetal sem hvalo opatu Fortisu, ki je prvi razglasil svetu ta biser narodne poezije, in Goetheju, ki jo je svojim rojakom predočil kot vzor slovanske narodne balade, in Ogrizoviću, čigar tragično dramo smo videli tudi na slovenskem odru.

V ozadju za Imotskim se je svetlikala prostrana jezerska gladina — Mostarsko blato, ki to leto še ni bilo poniknilo. Po planem svetu Zagorja v znožju Biokova pa se vije bela Napoleonova ali »carska« cesta, ki veže dalmatinsko zaledje s Splitom na severu in preko Župe z Metkovićem proti jugu.

Kakor da bi bila ta neboljena kapelica kar sama vzrasla iz kršnih tal! Menda so gradili taka svetišča v praksiškanski dobi, ko so se morali verniki še skrivati očem poganskih mogočnikov. Vsa je zgrajena iz obsekanega kamenja, pokrita s kamenitimi ploščami, brez stolpča, brez zvonca; brez okna in line, od temelja do slemena niti dva metra visoka — taka je ta božja veža na najvišji točki Biokova. Strela je še pred nedavnim odkrnila pomol nad vhodom, kjer je stal bronast križec; zdaj leži vse, kamen in križ, razbito na tleh. Po položaju nalikuje ta kapelica grobnici Petra Petrovića Njegoša na vrhu Lovćena. A kako zelo se razlikujeta obe stavbi že po vnanjem licu in gotovo še bolj v notranjosti! Tu ni

⁵ Gl. moj članek »Izlet na Golo Plješevico (1649 m)« v Plan. Vestn. 1936, str. 12 sl.

nikogar, da bi ti odklenil trdno zapahnjena vrata v preskromni hram, tam pa nam je uslužni čuvar razklenil tajnostno ubranost vzvišene grobnice črnogorskega vladike prosvetitelja...

Če bi mi bilo časa na prebitek in če bi se ne bil navezal na povratek po isti poti, bi bil po pametnem turistovskem načelu krenil z gore v dol v drugi smeri. Tako n. pr. me je mikal sestop v Zagvoz, da bi se od tam vračal skozi Zadvarje, kjer bi si ogledal sloveči prirodni fenomen, globoko zarežani kanjon reke Cetine in njen veličastni slap Gubavico.⁶ Tudi vodnik Mate je moral nazaj do svojega konjiča in še isti večer domov v Makar; tako sva se bila pogodila.

Naglo sva stopala navzdol, ker sem hotel dospeti še pod noč v Makarsko. Že ob 15. uri sva bila zopet v Aleksandrovem domu; gazda naju je sprejel ves začuden, saj sva vso hojo tja in nazaj opravila v pičlih treh urah. Izletniška družba je bila že vsa odšla, tudi Matovega konjiča so vzeli s seboj. V zapuščeni obednici so razdejani — ne polomljeni! — stoli pričali, da niso bili prav čvrsto sestavljeni; saj niso mogli prenesti živih bremen, ki so se prej na njih srboritila. »Da znate: Makarani su kao oluja...!« je gazda dobrodušno označil svoje veseljaške goste ter potožil, da mu bo treba stole nanovo stikati. — Jaz sem se hitro poslovil. —

Tako je bilo Biokovo v svojih višinskih predelih zame odpravljeno. Res, da na njem »ne razveseljuje čovjeka ni lijepe doline, ni zeleni vrhunci, ni bistri slapovi, ni plavetna jezera, ni tisuće drugih prizora, koji ukrašuju krajeve Julskih Alpa,« kakor je označil to divjo gorsko krajino prof. Artur Stošić;⁷ zato pa nudi izletniku tako tipično prvobitno sliko kraškega višavja, da ne more biti nikomur žal, če ga poseti.

Zadovoljen z uspešno turo, sem se po že znani mi poti vračal pod Vošcem proti Makru, zroč pod seboj od jugovine se penečo morsko površino. Še kratek postanek pri grčavi hruški drobnici, da sem še enkrat z očmi premeril razrito pobočje in ostenjen ožarjenega Vošca. Bog ve, ali je že kdo tod reševal plezalske probleme! Niže doli pri »čatrnji« sem se v slovo še osvežil s hladno vodicco. Še niže doli v Makru, kjer so domačini že težko pričakovali svojega Mata, sem dohitel izletniško družbo, še vedno v veseli ubranosti, v kakršni sem jo bil opoldan zapustil. Ženskim »sotrudnicam« sem vsaki poklonil cvet »belega božura«, najzlaši najlepšega..., kot pozdrav od Sv. Jure.

Sam samecat sem pod večer prikreval s hrapavega sveta na gladki mestni tlak, navdan od prijetne zavesti, da mi ostane »gordo« Biokovo posebno intimno poglavje moje planinske kronike.

⁶ To sem opravil naslednji dan, na binkoštni ponedeljek, ko nas je izletniški avtobus popeljal iz Makarske mimo Baške Vode k ogledu Gubavice in ondote hidrocentrale, ki po svoji silnosti daleč prekaša našo znamenito Falsko centralo. Gl. Leop. Andrée, Električna, Celje, 1936, str. 109 in 132. W.

⁷ Vjekoslav Klaić, Prirodni zemljopis Hrvatske, izd. Matica Hrvatska, Zagreb 1878, str. 160. — V tem zborniku je zanimivi Stošićev potopis o Biokovu objavljen v celoti: vsebuje tudi popoln seznam rastlin, ki jih je Stošić izsledil na svojem dvodnevem potovanju.

Dr. Alojzij Merhar:

Idealizem naših planincev.

(Epilog k »švicarski številk«.)

Trikrat zapored sem z velikim užitkom prebral devet opisov deseterih tur, ki jih je lani izvršila in letos v 3. št. »Planinskega Vestnika« po svojih najboljših plezalcih opisala planinska vežbalna ekskurzija v Zapadne Alpe.

Tudi duh se pomlaja, krepí in vežba, ko gre po stopinjah mladih, pogumnih in idealnih planincev. Kadar pazljivo prebereš in prehodiš z alpinisti in izletniki deset visokih vrhov, ti je ob koncu tesno pri srcu, skoraj kakor njim, ki so končali svoje ture, zapustili snežene gorske velikane in se vrnili v ravnino.

Morebiti niso vsi in vselej dosegli svojega namena, da bi se namreč dobro spoznali z ledom in poizkusili visoko gorsko tehniko na ledenikih in v ledenih stenah. To pa, kar so dosegli, in način, kako so dosegli lepe uspehe, kaže, da bodo mogli sčasoma tekmovati z najboljšimi planinci in se pridružiti večji pomembnejši ekspediciji v inozemska velegorja, ki vabijo, kličejo in vlečejo k sebi preizkušene alpiniste.

Naša planinska javnost bi zamudila prijetno priliko in dolžnost, ko ne bi ob teh planinskih turah in opisih obstala in se zamislila v idealizem in realizem naših planincev v Švici.

Višina in veličina gorá zahteva od planinca veliko duhovne kreposti in telesne krepkosti. Alpinist mora biti altruist. Alpinist mora biti jasnovidec. Alpinist mora biti božjepotnik, moder, resnoben in zamišljen v onostranost...

Tem in drugim zahtevam so naši planinci v Švici ustregli v obilni in zgledni meri.

Na vznožni postaji v Zermattu so se zagledali v gorske orjake, ki so žareli v solnčni zarji, obetajoč svojim prišlecem glorio, toda ne kot svojim občudovalcem, ampak kot svojim zmagovalcem.

Poedine plezalne skupine so se brez samoljubja porazdelile med seboj. Ne-sebično so si razdelile cilje in vrhove. Velikodušno je vsaka tovarišija pripustila in privoščila svoji tovariški sosedu, da si pribori kar najlepšo zmago. Mi dolinci smo v tem pogledu čisto neizprosni, neuklonljivi in neugibčni. Kdor se uklo-niti ne zna, naj se na góre poda... Kar je planika v planinski flori, to je jasna previdnost v planinski kreposti. Pojdite za našimi švicarskimi planinci in nabrali boste lep šopek duhovno dehtivih planik!

Matterhorn (4505 m): »Hodili bomo magari dva dni — toda previdnost je v teh razmerah prvo.« Dom (4554 m): »Na grebenih smo se morali pametno in previdno umikati sneženim streham, ki jih ni bilo premalo.« Weißhorn (4512 m): »Že kar prvih deset metrov nama je dokazalo, da ne bo šlo tako hitro, kakor sva pričakovala, in da nama je potrebna skrajna previdnost.« Dent Blanche (4364 m): »Prežali smo na vsak korak; vsako krettnjo obeh utirjevalcev smo spremljali z očmi...« Zinalrothorn (4223 m): »Za dolžino ture in za vremenske spremembe moraš biti previdno pripravljen... Treba je bilo največje previdnosti, moj padec bi gotovo potegnil oba tovariša... Le z največjo previdnostjo smo se pritolkli do varnega mesta... Ni treba tolike izvežbanosti, pač pa previdnosti...« Breithorn (4171 m) in Mali Matterhorn (3866 m): »Previdno hodimo preko položnega ledenika navzgor...«

Gorska višina in božja bližina sta si sestrí. Planinec na tihem z Bogom govori, še več, od samega spoštovanja o Bogu molči. »Strese me, Bog, nesreča!... Zadnje srečanje, hvala Bogu!... Nekje zvoní poldne, v globini!« Planinec se morda niti ne zaveda, kako lepe molitve so te njegove begave misli. Takemu se ni treba bati, da mu »tam v onostranstvu ne bi sneli — glorioje...« (str. 76).

»Nobeden od vodnikov ne vodi ob nedeljah, če ni bil prej pri maši. Radi tega so v glavni sezoni v hotelu Belvedere (3200 m) na Hörnliju pod Matterhornom v zgodnjih jutranjih urah maše za vodnike, namenjene na Matterhorn« (str. 85). Kaj bi temu navodilu še dostavili? Morebiti bodo to mnogi itak uganili. Brez besed torej zavijmo »mimo mičnih kapel, kjer smo skozi mala okenca gledali v skrivnostno temo zavite, izrezljane kipe svetnikov«... (str. 114).

Še nekaj je v teh opisih, kar je posebne omembe vredno. Njih sveže, točno, iskreno, slikovito in jasno pripovedovanje. Ali se niso tega nekoliko naučili ob

slovečih tujih alpskih pisateljih in alpinistih? Dva izmed teh sta v opisih tudi imenoma navedena.

Naštejmo nekaj izbranih značilnih planinskih izrazov. »Mont Blank zamenjam z oblakom, tako bel in tako nedosegljivo visok je...« »Molče smo dolbli stopinje mimo velikih ledenih odlomov...« »Vse je tako slovesno, da srce kar v grlo sili...« »Vrh je čisto tako oster, da ga lahko s klobukom pokriješ...« »S pleč v škrobini sva morala čez napokano opast...« »Prisojna pobočja so tonila v mračnih tesneh...« »V dolgih črtah so se stezale nanese groblje sesutin...« »Rajda vrhov se je razpirala po zabočenem svodu obzorja in se ugrezala v modrikastem žarenju...« itd. itd.

Zares! Naša slovenščina se v planinah tako lepo čuje; zlasti v planinah na tujem.

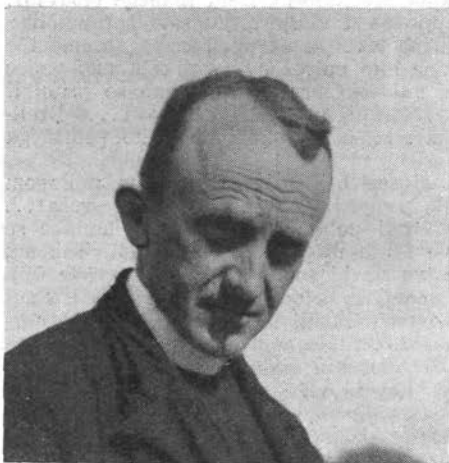
Narod in država, ki pri poklicnih planincih ne varčuje s priznanjem, poudarja in podpora, ne dela samo za prestiž planinstva, marveč tudi za svojo lastno čast in blaginjo. Planinstvo namreč ni zadnja pot, na kateri se morejo najti in družiti narodi v medsebojni ljubezni. Planinstvo spričuje, da so še tudi drugod dobri ljudje, da so tudi drugod »hišice lepe in domače, okna polna nageljnov«, kakor pri nas doma.

Kakor verna zahvala za srečno uspelo vežbalno ekskurzijo, se bere ob koncu vseh deveterih opisov zaključni stavek: »...in zagledali smo šiljasti zvonik cerkvice v Zermattu.«

Obzor in društvene vesti.

Alojzij Knafeljc †. Ob zaključku te številke je naše planinstvo zadela težka izguba: 26. aprila nas je za vedno zapustil naš neomajno zvesti, v vseh prilikah in neprilikah v stvarnem, skrbnem delu zmajal vedri Lojze Knafeljc, ki je skozi več ko pol stoletja ves svoj prosti čas, izza upokojitve (1922) kot inspektor državnih železnic sploh ves svoj čas posvetil realnim potrebam slovenskega planinstva, z bistrim umom in s praktično roko izkušenega moža, ki je govoril samo, kadar in kar je bilo treba, storil pa vse, kar je spoznal za potrebno. Po njegovih markacijah smo vsi hodili, njegove zemljevide vsi razgrinjali, v koči pri Triglavskih jezerih vselej spoznali očetovsko brigo njenega gospodarja, a v odboru so odborniki radi poslušali njegove pametne nasvete, v »Vestniku« pa smo odobruje brali njegove tehtne sestavke. Popolarnost in priljubljenost tega planinskega senatorja je bila vseobča. Vsi smo se ga navadili tako, da nismo kar nič zapazili, kako ginejo v poznanstvu ž njim desetletja, da je bil, rojen 28. junija 1859, letos v 78. letu. — S svojim delom in značajem si je postavil trajen spomenik, ki si ga bomo še ogledali.

J. T.

Ivan Hojnik — šestdesetletnik.

Iz Črne pri Prevaljah se pride v treh urah do prijazne cerkvice Sv. Jakob star. v Koprivni, kjer domuje priljubljeni planinski župnik g. Ivan Hojnik.

Rodil se je 21. marca 1877. leta v Rudi pri Velikovcu; na svoji 1073 m visoki postojanki pa kraljuje že od 30. aprila 1926, enajst delapolnih in plodonosnih let.

Kaj je storil gospod župnik za turistiko svojega okraja, vemo vsi, ki smo bili vsaj enkrat ob njem ali kar pri njem in smo gledali na njegov delokrog ter strmeli nad obsežnim krogom njegovega dela. S svojo »Hojnikovo« potjo je zvezal Sv. Jakob s Solčavo preko Slemenja; zdaj napravlja pot na Raduho. Izvršil je cestno zvezo z dolino, uvaža telefon, popravlja stroje vsake vrste, zmaguje grad-

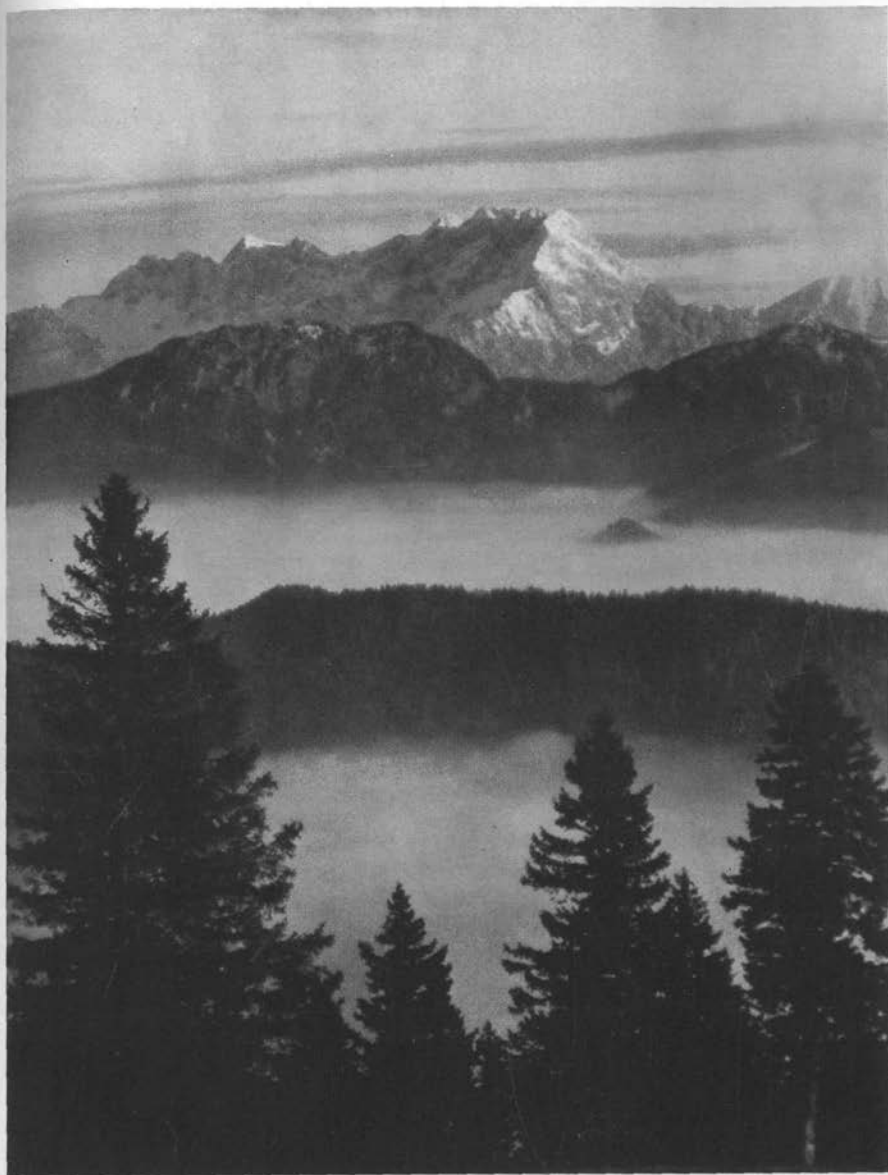

Foto prof. Janko Ravnik

Kamniške planine s Kofc

bene projekte vseh vrst, prav tako uspešno poučuje otroke v svoji šoli, župljane pa v cerkvi in doma. — Prispevajte mu k nadelavi pota na Raduho!

Želimo neumornemu pospeševalju planinstva še mnogo stvarstvu posvečenih let v najkrepkejšem zdravju na njegovi visoki postojanki. B. + T.

Proti samoljubju v planinstvu. Na svoji glavni skupščini v novembru 1936 je švicarski Alpinski klub (C. A. S.) sklenil in preko Mednarodne Unije planinskih društev priobčil vsem članicam te Unije resolucijo, ki z njo krepko zavrača bolj in bolj se razširjajočo tendenco skrajnega sportizma v planinstvu. Iz resolucije posnamemo glavne podatke: Očitno postaja, da se večina sportnikov svojemu sportu ne posvečuje zaradi razvedrila, ne za harmonični razvoj svojega telesa, sploh iz kakega idealnega namena, ampak skoraj edino zato, da porazijo tekmeca, ali da se dvignejo v višjo vrsto klasifikacije, ali pa, da si priborijo tako pa tako darilo, včasih kar enostavno, da vtaknejo v žep prav znatno vsoto denarja.

Tako spačeno umevanje sporta, povsem nasprotno vedno nam vzornemu naziranju starih Grkov, se je pričelo vrviti tudi v planinstvo. Že se namerjajo posebni častni znaki za najtežje planinske vzpone in menda se bližamo dobi, ko se bodo alpinisti po klasifikaciji ločili v I., II., III. ... kategorijo. Konkretno je mednarodni odbor za olimpijske igre ustanovil posebna darila za najboljše uspehe v alpinizmu. Napram temu sklepu je osrednji odbor švicarskega Alpinskega kluba zavzel svoje odklonilno stališče. C. A. S. vztraja slej ko prej pri svojem prepričanju, da podelitev nagrad in odličij za podvige alpinistov ter uvajanje tekmovstva in rekordstva ugonablja krasoto in idealizem planinskega stremljenja in jemlje planinstvu ravno tiste lepe posebnosti, ki ga razlikujejo od drugih »sportov«. Tako pojmovanje planinstva bi tudi zapeljevalo k vsakovrstnim neprevidnostim pri planinskih vzponih.

Kadar se alpinist na kak vrh ne bo dvigal zaradi razvedrila, ne iz veselja, da se je vzpel visoko, ne iz zadoščenja, da je težkoče zmagal, ne zato, da občuduje planinske krasote, ampak z namenom, da pobije rekord, da sprejme trofejo, da potolče tekmece, da se ponaša z večjimi uspehi nego drugi, takrat bo očitno, da bo planinskim vzponom odvzeta idealnost, lepota, nesebičnost. Alpinisti vseh dežel, vseh skupin se morajo upreti takemu škodljivemu okuženju planinstva, ki naj vsikdar ostane »sport nad sporti«.

Edo Deržaj, Gruh, Knjiga s podobami za odrasle. 1937. Založba »Gruh«, Ljubljana. — V naslovu to ne stoji, vsaka stran knjige, od naslovne, s sliko strmega Špika, do 169., to je zadnje, tudi s sliko — kavke zro v gorski prepad — vsaka pove, nazorno kaže, da je ta knjiga stoodstotno, tako se dandanes reče, planinska. Revjska fotoreportaža je, vsega planinstva kar od početka, od — čujte! — vesoljnega potopa do policijske prepovedi plezanja po severni steni visokega Eigerja (3975 m) v letu 1936, ter našega domačega »planinstva« od naselitve Slovencev pred 1300 leti do najnovejših mežikanj žalečih in užaljenih slovenskih planincev, plezalcev, alpinistov in drugih članov slovenskega planinskega občestva, ki se prisojno ali osojno razprostira blizu in daleč okrog najvidnejšega znaka naših višinskih stremljenj, okrog nebotičnika. Le v tej obliki, s fotoreportažo, s bilo mogoče zajeti in razvrstiti prav vse plati planinstva in jih nanizati pred našimi očmi na niti ne dvesto straneh; mogoče tudi zato, ker se pred nami razvijajo dejstva le nekako v naslovih; bistvo podajanja pa je presoja, recimo kritika dejstev, njih učinkovanje na čustvo in voljo — čigavo? Seveda avtorjevo, jasno pa z namenom, da soglasno učinkuje tudi na nas. Njegova kritika bi mogla biti točno predmetna, da bi določala veljavo dejstev in njih medsebojno razmerje po objektivni oceni; to bi bila strokovna knjiga o planinstvu. Naš avtor, ki kakor malokdo pozna teorijo — ako o njej hočemo govoriti — in je do skrajnosti preizkusil prakso planinstva, bi bil poklican, da napiše tako strokovno knjigo. Tako delo mu ni bilo po volji; napisal je svoj »Gruh«, strokovno satiro na vse, kar je planinskega, negativno poučno knjigo o vseh panogah planinstva, osnovano na temeljitem znanju planinskih realij, a s tendenco, da se vseskozi pokaže, kaj in kako je vse napačno, skvarjeno. Nezadovoljstvo narekuje pisatelju besede, trpke, razočaranje mu je tvorec misli in trdih nazorov; ne počutili bi se dobro v tem ozračju, ki obdaja pisateljevo osebnost, ko bi ga ne osveževala zdrava sapa njegove krepke duševnosti in bi iz mrke mračnosti nje-

gove nevolje ne prodirali skozi trdo ostenje ultravioletni višinski žarki njegovega skrajnega, uporno zatajenega idealizma. Tako postane zabavljiva knjiga zabavna; svojevrstna knjiga, ki z gnevom poučuje, z odbijanjem hoče vabiti. Literaren pojav, ki nima primere. Mnogo bo graje, mnogo hvale — kdo bo vseskozi zadovoljen? Najbrž niti avtor ne. Ravno to pa tvori zanimivost knjige; zato se najposreči originalno »posvetilo« knjige: »Tebi kupec«. (Din 48.—) —

»Gruh«? Gruh pomeni grušč. Planincu je neprijeten; jezi ga, če se mora po grušču, po sipini drobnega in debelega, navadno ostro robatega kamenja truditi navkreber, ko se mu stopinja udara in izpodmika; navzdol kajpada drviš dosti hitro z dolgimi koraki skupno s kamenjem — a joj čevljem! Toda če se s tisočletnim snovanjem prirode to kamenje sprime, nastane pravi zid izredne trdnosti. Deržaj nas v svoji knjigi vodi po grušču, dokler nam na koncu ne ustavi koraka pred strnjanimi, močnimi zidci. Duševni grušč, po katerem se je prerival, ko je snoval svojo knjigo, je bil, kakor pravi v uvodu, zmetan iz raznih trdih kamnov, kakor so: »nasprotstvo, skrbi, težave, pomanjkanje, jeza, sovraštvo, zavist, obrekovanje, natoleevanje površnost, snobizem, banavzarstvo«. Zajet v tem duševnem grušču, je zbiral in zbral posamezno kamenje svojega planinskega gruha in ga je nabral v popolno plazišče; oglati so posamezni kamni, ogli točno opisani. Najprej zgodovina planinstva, potem njegova teorija, in sicer kot planinstvo, planinarstvo, hribovstvo, gorohodstvo, dolohodstvo, hribovastvo, gorolestvo, dololestvo, dolinarstvo, plezalstvo, alpinistika (»alpinisti so vam prav posebni tiči«), nizka alpinistika, fotoamaterji, izdelovanje filmov; nadalje plezalec pri svojem »delu« v stenah, grebenih, žlebovih, gredah..., kako ravna s klini, cepini, vrvimi, kako se planinec oblači, kako nabira cvetlice — vse to s hudomušnimi, tudi hudimi glosami. To je razmetan gruh. Kar naenkrat pa se na koncu (od str. 136 dalje) brez napovedi grušč sklopi in sklene v lepe trdne in svetle plošče, enajst jih je, na katerih nam pisan mozaik s pisanimi planinskimi cvetkami in z ljubkimi živimi prebivalci planin izpričuje pravo umetniško tvornost avtorjevo. Te silhuete zaključujejo s harmonijo to knjigo, v koje prvih delih nas disharmonija nekako že bega.

Ko je realni grušč tako dospel do zadovoljivega pomirjenja, kamor bi prišel že prej, ko bi se prisiljena persiflaža (nad 20 strani) filmanja vsaj skrajšala, bralec pač na tihem pričakuje, da bo avtor tudi svoj duševni gruh skušal stopiti v harmonijo, ko bi se trdi robovi uglasili ali izginili v plazmi, v vezilu. Iz »nasprotstva, skrbi, težav, jeze, zavisti, snobizma...« itd. (gl. zgoraj) bi se izbrusil mozaik tovarištva, vzajemnosti, prijateljstva, iskrenosti, poštenosti, delavnosti, spoštovanja, ljubezni... Ta gruh je avtor pustil robat, oster, kakor ga je našel in ga je iskal. Ker ga je iskal, ga je našel; saj ga je, žal, na svetu povsod dovolj, tudi med planinci in v planinah, pri nas. Pa čujte: mari ne najdeš, ako hočeš iskati in najti, prav tako in končno mozaika tovarištva, poštenosti, spoštovanja? Najdeš ga, kakor v sebi, tako drugod, dasi ne povsod; najdeš ga in nanj kaži, na njegove primere tedaj, ko ti korak zastaja v grintavem grušču. In če ga prav nikjer drugje ne izslediš, imaš ga v sebi, ker ga moraš imeti; tedaj zajemaj iz svoje shrambe, obdaruj druge iz svojega imetja in spoznal boš, da bodo k tvojemu mozaiku kmalu prinašali i drugi kamenčke iz svojega grušča, že izbrušene.

Vse besedilo knjige spremljajo od strani do strani izvirne avtorjeve slike, 140 jih je, krepki, značilni lesorezi, resni in drastično zasmehljivi, kakor besedilo nanese; včasih so zgovornejše nego besedilo. Enotno trpkemu slogu besed odgovarja ista trpkost slik; tipične so. Ne verujemo pa v tipično trpkost avtorjevega srca; srce mu je mehko, a sebi se zdi premoški, da bi to pokazal; zato mu najmi to povemo.

Spisal, doživel je negativno knjigo o planinstvu, knjigo svojega negativnega planinskega doživetja; samostojna in samosvoja knjiga! Napeto pričakujemo zdaj njegovo knjigo o pozitivnem planinstvu; ravno on in prav zdaj je poklican in usposobljen, da jo napiše in nariše. Dr. Jos. Tominšek.

Usodni sneženi plazovi — deset smučarjev mrtvih, eden pogrešan. Velikonočni prazniki so se letos začeli z dežjem, ki je prešel v nižjih legah v moker sneg, v višjih pa se je usipal gost pršič, da je snežena plast kmalu dosegla debelost dveh in več metrov. Na veliki ponedeljek, 29. marca, se je zjasnilo.

Sneg še kajpada ni bil uležan, vrhnji pršič se je le rahlo držal podlage in se je v gladkih strminah kaj lahko sprožil navzdol, ker v dokaj toplem vremenu tudi ni primrznil. Vse je kazalo na plazove.

Praznike, letos izredno zgodnje, so družbe smučarjev, ki so tedne in tedne zastoj čakale na sneg, vsekako hotele izrabiti, veseleč se kakor nalašč zdaj nasutih snežišč. Na znanih bližnjih smučiščih so se zbirali smučarji, ne mnogi, a podjetni. Posebnega smučkega udejstvovanja vreme ni dopuščalo, smučarji so se držali običajnih potov; kar na teh pa so v letošnjih izrednih vremenskih prilikah zdrseli plazovi. Tem večja nevarnost je pretila izven takih potov, posebno smučarjem, ki na njo niso bili dovolj pripravljeni.

1. Tečajnike smučarske šole v Kranjski Gori je njen voditelj Zdravko Zoré — bilo je 11 Zagrebčanov — na Veliko nedeljo (28. marca) peljal na Vršič po običajni poti, oz. cesti. Snežilo je v gostih kosmih z močnim vetrom. Družba je globoki sneg gazila proti vrhu z vso opreznostjo. Komaj kakih 50 m pod sedlom jo je neslišno zajel plaz; Zoréta je zasul 2 metra, dva Hrvata (Jurija Savića in go. dr. Bošnjakovičeva) pa do glave. Ostala družba jih je pravočasno in previdno odkopala; Zoré si je z dvignjenimi rokami in s palicami spretno znal ohraniti dotok zraka.

2. Jovan Vukosavljev, lekarniški laborant iz Zagreba, je bil 29. marca v Staničevi koči, prihodnji dan jo je zapustil v smeri proti Triglavu, a odslej ni za njim nobenega zanesljivega sledu. Oskrbnik Triglavskega Doma, Franc Šest, je pač dne 30. marca videl ob Malem Triglavu moško osebo, ki mu je izginila v megli; in tri dni pozneje se je izvedelo, da je očitno neki planinec hodil okrog Aleksandrovega Doma, toda ne ve se, kdo je to bil. Ker je tedaj v planinah zapadlo ogromno snega in se Vukosavljev (član »Runolista« v Zagrebu) do danes ni pojavil, je nedvomno v snegu in mrazu našel smrt. Morda prostovoljno; kajti že 15. marca je zapustil svoje stanovanje, rekoč, da gre na izlet v Triglav in da se nikoli več ne bo vrnil v to stanovanje — najel si bo drugo. — Šele 24. aprila ga je na poti od Velega Polja na Voje našel zmrznjenega dvorni lovec Peter Gašperin. Reševalna ekspedicija je truplo prepeljala v Boh. Bistrico.

3. Dne 31. marca se je od Triglavskih jezer vračala v Bohinj družba 6 planincev, med njimi dva vodnika. Med potjo jih je zasul plaz. Eden planinec je bil k sreči le toliko zasut, da se je sam izkopal. Nato je — z velikim trudom — rešil ostale. Nepoškodovani so vsi; ena planink je bila nezavestna, pa se je kmalu zavedla.

4. Za velikonočne praznike je Uletovo kočo na Peci posetilo več planincev. Ko so se v ponedeljek (29.) po navadni poti vračali v dolino, jim je, ko so previdno prečili poševno rebro, plaz prestregel pot in je enega izmed njih, Edvarda Korena, odnesel s seboj. Ta pa je tako spretno jadral po površini, da ga ni podsulo in da se je mogel ujeti za neko drevo. Tovariša mu, Rudolfa Polaka, je zasulo samo toliko, da se je sam izkopal. Ostala družba je bila toliko zadaj, da je plaz ni dosegel.

5. V Frischaufovem Domu na globoko zasneženem Okrešlju je bila čez praznike družba petero oseb. V ponedeljek popoldne se je s težavo vračala po običajni, poleti lahki poti v dolino. Takoj pod Okrešljem v žlebu jo je presenetil plaz, ki se je usul z Mrzle gore; bili so tik nad slapom Savinje. Štirje turisti so s posebno srečo ušli navalu, Gradčanko Hermino Brix pa je plaz zgrabil, jo odnesel s seboj dol proti slapu in jo zasul brez sledu. Družba sama je pozno zvečer prigazila v dolino do Plesnika z vestjo o nesreči. Hotelir je brzo zbral šestorico sosedov, med njimi vodnika in reševalca S. P. D. Miho Plesnika. Odpravili so se takoj proti Okrešlju; ker pa je kmalu nastopila noč in niso vedeli za mesto, kjer je ponesrečenko zasulo, je šel neumorni Miha Plesnik v Frischaufov Dom obvestiti oskrbnika Jaka Robnika o nesreči; ostali so se vrnili v dolino. V ranem jutru 30. marca se je iz doline odpravilo osem domačinov (gg. Plesnik Franc, Srne Franc, Špruk Jurij, Žibot Janez, trije Robniki (Franc, Janez in Jurij) in Tesovnik Jože; dol z Okrešlja so se jim pridružili Jaka Robnik, Miha Plesnik in Edo Valenčič (iz Žalca). Po osemurnem iskanju so izsledili ponesrečenko pod 5 m globokim plazom v najglobljem delu jarka nad slapom Savinje, okoli 70 m nad brvjo. Smučke je imela na nogah, bila je brez znatnih poškodb, plaz jo je

zasul na mestu. Reševalci so jo spravili v dolino, nato v mrtvašnico v Solčavo, odkoder jo je njen oče 1. aprila z avtomobilom odpeljal v Gradec. Hermina Brix se je bila nalašč za smučanje v Savinjskih pripeljala iz Gradca.

6. Pod severnimi stenami Storžiča v plazu zakopanih devet mladih smučarjev. — Da opozori širšo javnost na zimskoplaninske ugodnosti, ki jih nudi severna stran Storžiča, je Tržiška podružnica SPD dne 2. decembra 1936 sklenila, da kupi za smuške tekme pod Storžičem kot darilo pokal. Tržiški fantje in mladeniči, zaposleni v tamkajšnjih tovarnah, svoj prosti čas radi porabijo za izlete — pozimi s smučmi v bližnje gore, da se razvedrijo, a tudi preizkusijo svojo moč in spretnost. Vso letošnjo zimo so čakali na ugodno vreme za nameravane tekme; podružnica je tekmo končno napovedala za velikonočni ponedeljek. Kot progga je bila določena v višini 1600 m severna stran Storžiča od Škarjevega roba preko velikega plazu in pod stenami do planinske koče. Nekateri udeležniki so v kočjo prispeli že na Veliko nedeljo, ostali na dan tekmovanja. Zaradi neugodnih vremenskih prilik so podružnični funkcionarji predlagali odgoditev tekme; ker so se smučarji predlogu odločno uprli, sta se dve tretjini proge pomaknili bolj proti severni strani, češ, na novi progi je vsaka nevarnost izključena. Nato so smučarji okoli dvanajste ure odšli na start; krmar je bil Ladislav Kostanjevec, starter Avgust Primožič, oba izkušena smučarja; skupaj jih je bilo 27. Napredovali so hitro, a so se kmalu ločili v dve skupini: prvih devet spredaj in kmalu dosti daleč naprej, ostali spodaj za njimi. Usodno je bilo, da se je sprednja skupina vdala pozivu Rudolfa Plajbesa in pod njegovim vodstvom pri Škarjicah (nad katerimi se je plaz ustavil) odstopila od določene proge ter krenila naravnost ob žlebu proti Nageljnovim čerem navzgor; v tej skupini so bili fantje, ki so tekmo najbolj zahtevali. Ko so stopili na te čeri, se je kakih sto metrov nad njimi utrgal plaz; že zračni pritisk je vrgel deveterico navzdol, obenem jo je zasipal sneg v ponovnih sunkih in z naraščajočimi gromadami jo odnašal več sto metrov s seboj. Osem jih je globoko zasulo; edini Avgust Primožič, ki ni izgubil zavesti, se je, kakor ga je zasipalo, sproti odkopaval iz snega in se je rešil nepoškodovan. — Spodnjo skupino je dosegel plaz šele, ko se je razširil; imela je še časa, da se je izognila neposrednemu navalu. Samo Miro Ovseneka je, ko je prečkal žleb, vrglo tako nesrečno, da si je ob skali razbil glavo in zlomil nogo; obenem ga je zasulo. Ostali so se rešili; mogli so se sami izkopati iz snega ali pa so si medsebojno pomagali.

Vest o strašni nesreči je prinesel na cilj pri koči Jože Valjavec. Kar jih je bilo tam, so pohiteli na kraj nesreče, Roka Kramarja pa so poslali v vas Lom in v Tržič po pomoč. Pri plazu so hitro odkopali Ovseneka, ki je bil le malo pod snegom, in kmalu tudi Rudolfa Plajbesa; oba so skušali z vsemi sredstvi spraviti k življenju — Ovsenek je bil še topel — a zaman. Med tem so prispeli ljudje od vseh strani pomagat; v nemi grozi so stali pred ogromnim plazom. Kje naj začnejo z izkopavanjem? Začelo je tudi iznova snežiti, megla se je vlegla na pokrajino, vsipali so se novi plazovi, nočilo se je, nikjer nobenega znaka, kje leži osmerica v groznem snežnem obsevu. Nadaljevanje se je moralo odložiti na drugi dan. Začelo se je po načrtu veščakov, z vso gorečnostjo pa tudi previdnostjo; z Jesenic je Osrednje Slov. Plan. društvo poklicalo Joža Čopa, Matevža Freliha in Andreja Moreta, poveljstvo planinskega polka v Škofji Loki je poslalo pod stotnikom Piršem 50 vajakov s polno opremo, izmed domačinov so vsi tekmovali s svojo pomočjo. Šele tretji dan, 31. marca, so odkopali tri nadaljnje ponesrečence, Vinka Šarabona, Jožefa Mladiča in Alberta Ahačiča, seveda mrtve. Ko ni bilo pričakovati, da bi katerega še živega našli, so zunanji reševalci odšli in so odkopavanje nadaljevali odbrani domačini, tudi čakajoč, da jim ugodneje in topleje vreme delo olajša. Trajalo je dva tedna, da so po vrsti odkopali Kristijana Stegnarja, Ladislava Kostanjevca, Vinka Lombarja in (dne 15. aprila) kot zadnjega Viljema Plajbesa. — Ponesrečence so po vrsti, kakor so jih iz plaza izkopali, položili v Tržiču v skupen grob.

Smrtne žrtve plazu so: Albert Ahačič, rojen 22. 4. 1922, dovršil tržiško meščansko šolo, še brez službe; Ladislav Kostanjevec, rojen 25. 6. 1906, delavec v tovarni »Peko«, spreten fotograf, navdušen planinec; Vinko Lombar, rojen 10. 1. 1921 v Lešah, kovač v Globočnikovi fužini; Jožef Mladič, rojen 3. 8. 1913, delavec v predilnici, vnet smučar, dober družabnik; Ovsenek Miro, rojen 12. 7. 1920, dovršil meščansko šolo, risar v tovarni »Peko«;

Rudolf Plajbes, rojen 27. 4. 1914, delavec v predilnici, najstarejši sin matere vdove; Viljem Plajbes, rojen 17. 2. 1917, brat prejšnjega, delavec v tovarni »Runo«; Kristijan Stegnar, rojen 19. 12. 1914, kovač v Globočnikovi fužini; Vinko Šarabon, rojen 2. 3. 1903, delavec v predilnici, edini oženjeni, oče treh otrok, navdušen planinec in smučar. Razen Lombarja so vsi rojeni Tržičani, tja pristojen je tudi Lombar. —

Nado in oporo deveterih družin krije zgodnji grob, tužen spomin največje smučarske nesreče — katastrofe, kar jih je zadelo naše planine. Spomin in opomin. Divne so naše planine v poletni jasnini, rajsko krasne so v zimski snežni belini; blaženo se ti prsi širijo, ko se vzpenjaš po skalnati strmini, in nebeška čustva te navdajajo, ko kakor na perotih drsiš čez mehke snežne poljane. Res. Ne drzni pa se, da si izsiliš svoje ugodje, kadar se planine obdajajo s svojo grozno močjo in odklanjajo posete; ne domišljuj si, da si — o j ti kronica stvarstva! — močnejši nego one. Umakni se jim, kadar veš ali po potrebnih ti izkušnjah slutiš, da ti preté. Tak umik kaže večjo hrabrost nego drzno tvegan napad. Memento homo, quia pulvis es...

J. T.

Antibarbarus.

Piše dr. Jos. Tominšek.

...se tiče...

»Kar se tiče opozicije, bo lahko prirejala konference«; tako se vsesplošno piše in se je pisalo tudi leta 1935, ko smo 21. avgusta ta stavak čitali v »Slovincu« takole: Kar tiče opozicijo...«, torej glagol »tičem — tikati« v pomenu »zadevati« brez »se«.

Sem od leta 1933 sem postal pozoren, da se pred vsem v člankih, ki se tičejo zunanje in splošne politike, pričenja v »Slovincu« rabiti naš priljubljeni »se tiče« s samim glagolom »tiče«; in dotični pisatelj člankov — po vsej priliki eden in isti — veže svoj »tiče« s tožilnikom (kakor zgoraj: »tiče opozicijo«), pa tudi z roditeljskim na isti način, kakor mi običajniki svoj »se tiče« (se tiče opozicije). Dosleden si glede tega skloni pisatelj pri svojem »tiče« ni; zdi se mi pa, da se je prvotno nagibal k tožilniku, a vzporedno in pozneje je pač vplival nanj, nemara preko korektorja, naš in vseh drugih »se tiče«, ki se, kakor glagoli dotikanja (dotaknem se česa) veže z roditeljskim.

Zanimivo je zasledovati pojavljanje te samosvoje besedne rabe, kolikor sem si jo zapisoval. Kot prvi primer sem si zabeležil: »Kar tiče francoski načrt« (Slov., 20. dec. 1933). Nadalje: »Zahteve, ki tičejo narodni ponos« in »Kar tiče splošnega položaja«, enkrat tožilnik, drugikat roditeljski, oboje v uvodniku (Slov., 7. febr. 1934); v isti številki v drugem članku: »Kar se tiče tukaj omenjenega«, a v tretjem sestavku zopet: »Kar tiče kostanja« — v eni številki vse možnosti! V štev. z dne 22. febr. 1934 dvoje: »... imamo pogoje, ki tičejo Heimwehra«, pa »Kar se tiče opozicije«. Dne 6. marca 1934 v nekem poročilu enotno štrikrat sam »tiče«, pa z roditeljskim: »Kar tiče ljudskega štetja, ... učnega načrta, ... učnih načrtov sploh, ... Belgrada...« Zopet s tožilnikom: »... delo tiče vso železniško službo (28. jun. 1934), prihodnjič (23. avg. 1934) z roditeljskim: »Kar tiče Velike Britanije..., odnosov z Nemčijo«, »... preosnova tiče inozemcev« (25. okt. 1934). Menda drug sotrudnik pa piše (3. sept. 1935) po naše: »Kar se tiče Italije«, a v isti številki politični urednik: »... ostanki tičejo razdelitve kolonij«; prav tako kot uvodničar: »Kar tiče države« (24. nov. 1935); pač druga roka pa: »Angleške politike se tiče« (4. dec. 1935). Pomešano: 7. marca 1936 kopica samih »tiče«, med njimi vendar eden »se tiče«; 10. marca 1936 v uvodniku: »... kar tiče jamstev«, na isti strani v drugem sestavku: »... se tiče obiska«. Ista neurejenost do najnovejšega časa: »Interpelacija je tikala knjige ... poslanika Šebe« (8. febr. 1937), pa: »... se ne sme tikati Španije« (20. jan. 1937) in zopet: »kar tiče nauka, jo (!), namreč cerkev, noče nihče poslušati« (11. aprila 1937). — Razen v »Slovincu« sem zapisal enkrat v »Sloveniji« (3. avg. 1934) tako rabo: »Vsako vprašanje, ki nas tiče, naj se in se bo rešilo doma«.

Ta licentia scriptoris je ostala osamljena; ni potrebna in se očitno sama sebe prav ne zaveda, prinesla je sama v sebe zmedo. V pomenu »koga zadevati« (»betreffen«) pozna slovenščina od starih časov sem res glagol »tičem—tikati« le s tožilnikom, ki ga čitamo tudi v Pravopisu z označbo »kar mene tiče = kar se mene tiče«; Pleteršnik navaja Trubarja: »Kar pak našo potrebo tiče« in Dalmatina: »Kar sv. zakon tiče«. Wolf-Cigale (1860) pod »betreffen« še pravi: »To mene tiče, zadeva, to name leti, bije«, Bartel pa prevaja »es betrifft mich« samo s »to se mene tiče, to mene zadeva«. V Novicah 1847, 35 sem še zapazil: »Kar umetelnost v tiče«. Polagoma in zdaj se je glagol tikati spojil z (do)ti-kanjem in je privzel medialni znak »se« glagolov dotikanja; »tiče se« je zdaj in davno enotna pisava. Ne trdim pa, da je izraz ravno lep — sam »tiče« kajpada ni nič lepši! — ampak dosti banalen je; praznobeseden prehod je v uradnem, govorniškem, novinarskem slogu od misli do misli, prehod, ki se ga spreten stilist in jasen mislec, kakor je ravno gorenji, rajši izogiblji. »Se tiče« je postal stereotipna fraza (rabi se malodane izključno v sedanjiku), to se pravi: navajeno zlo.

Kar se tiče te fraze, se je bomo posluževali, kadar ne bomo mogli iti mimo nje, ne da bi se je dotikali.

Slike — uganke.

Našo 3. uganko (4. števil., str. 148) je takoj (8. aprila) točno rešil g. Miran Marn na Jesenicah tako: »Slika-uganka št. 3 predstavlja južnozapadni raz Triglava, slikan s poti od Aleksandrovega Doma na Sedmera jezera, in sicer z jugosl.-italij. meje pod Hribaricami.«

4. uganka.

Kaj in kje je to?

Foto prof. Janko Ravnik